

Stad in transitie, cultuur in verandering

**Uitgangspunten
voor het Rotterdamse
cultuurbeleid
2021-2024**

juni 2019

Gemeente Rotterdam

Voorwoord

Kunst en cultuur als bouwstenen van de stad

Daar is ie dan! De Uitgangspuntennota 'Stad in transitie, cultuur in verandering' voor het cultuurbeleid 2021-2024. Ik heb naar dit moment uitgekeken. U hopelijk ook. We zijn in Rotterdam samen verantwoordelijk voor het culturele klimaat in de stad. Mijn conclusie is dat we er goed opstaan! We mogen trots zijn op ons grote, gevarieerde en gespreide aanbod van culturele instellingen en activiteiten. Op de publieke belangstelling die in de lift zit. Op de samenwerkingen tussen onze culturele instellingen. Maar het kan nog beter. En het moet ook beter. Want Rotterdam verandert. Maatschappelijke, economische, technologische en duurzame vernieuwingen bepalen de toekomst van de stad. Al deze ontwikkelingen en de bijbehorende ambities zijn ook van invloed op de cultuursector.

Ik geloof heel sterk in de toegevoegde waarde van kunst en cultuur. Zij horen bij onze samenleving en staan niet op zichzelf. Ik zie cultuur zelfs als

een van de bouwstenen die we als stad goed kunnen gebruiken bij de veranderingen die ons te wachten staan op economisch, technologisch, duurzaam en maatschappelijk gebied. Daarom wil ik de komende jaren samen met u inzetten op een culturele sector waarin voor iedere Rotterdammer een plek is als bezoeker, medewerker of maker. Waar nieuwe makers en nieuwe genres de ruimte krijgen. Waar intensieve samenwerking en wederzijdse verbondenheid sleutelbegrippen zijn.

Kunst en cultuur zijn onmisbaar voor de inspiratie, verbeelding, identiteit en de verbinding van onze stad. Thema's waar ook het stadsbestuur aan werkt. Rotterdam streeft naar meer verbondenheid van het cultuurbeleid met andere domeinen. De komende jaren richten wij ons daarom nog meer op samenwerking van de cultuursector met maatschappelijke instellingen, bewoners en de gemeente bij het oplossen van maatschappelijke vraagstukken. Een mooi

voorbeeld is het actieprogramma 'Relax. Dit is Rotterdam' waarin we de ambitie uitspreken dat Rotterdammers in 2022 toleranter zijn geworden en er meer acceptatie is van de diversiteit die deze stad zo kenmerkt. Cultuur speelt daarin zeker een rol.

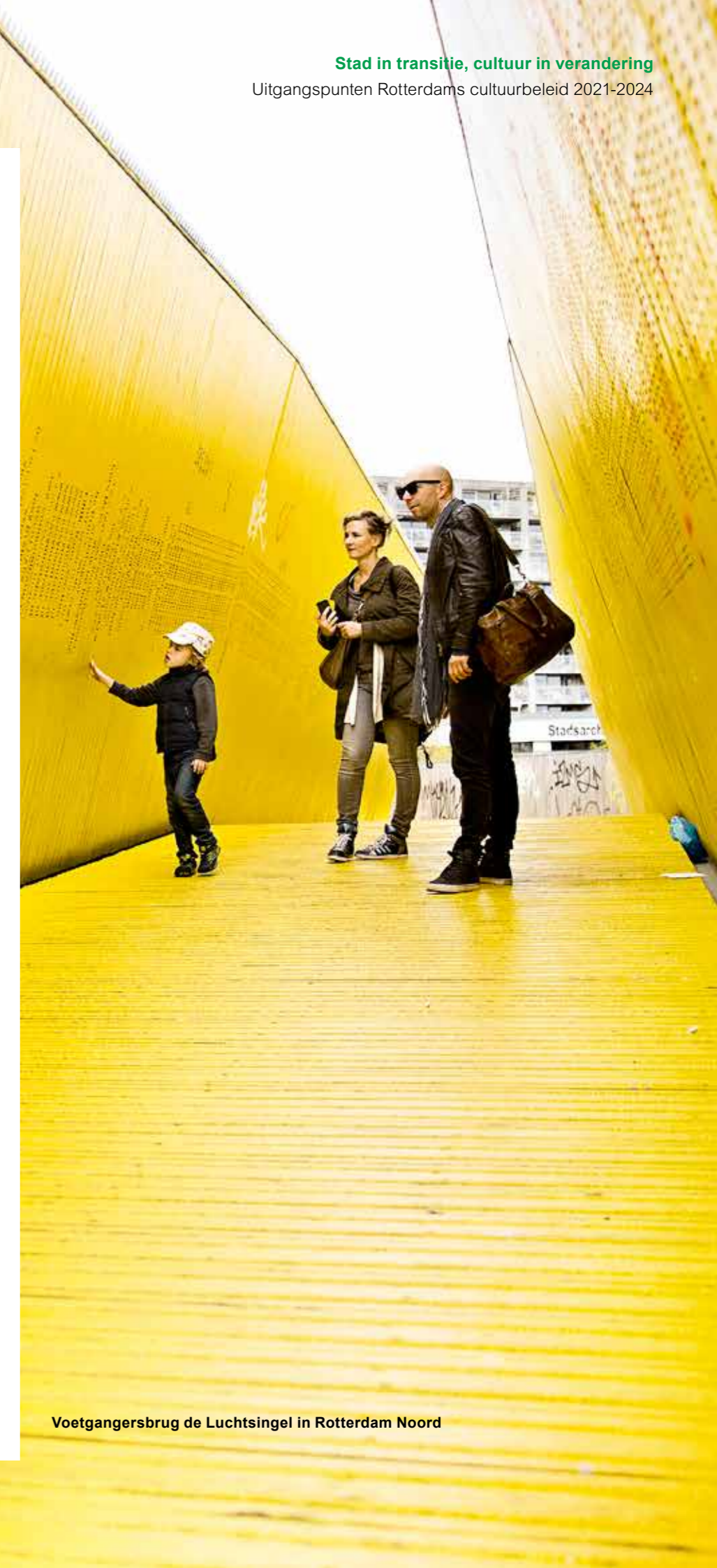
Ook binnen de cultuursector kan nog intensiever samengewerkt worden tussen instellingen en makers bij het ontwikkelen van nieuw aanbod. Jonge cultuurmakers, grassroots en ondernemers vinden hier een vruchtbare bodem voor hun creativiteit, eigenzinnigheid en innovatie. Zoek ze op. Nodig ze uit. Werk met elkaar aan de inclusiviteit van de sector. Laten we ruimte bieden voor culturele en creatieve vernieuwing en cultuur de plek geven die het verdient in onze stad. Om dit te stimuleren zijn er nieuwe instrumenten gekomen die passen bij de makers en kunstenaars van nu. En daarom wil ik ook af van de term subsidies. Veel liever spreek ik van investeringen. Want elke euro die

naar cultuur gaat betaalt zich dubbel en dwars terug, letterlijk en figuurlijk, direct en op langere termijn.

Tot slot. Cultuur draagt bij aan de vooruitgang van de stad en de mensen in de stad. Aan processen van verandering die invloed hebben op iedereen in de samenleving. De culturele sector kan het verschil maken voor de levens van Rotterdammers. Ik nodig iedereen van harte uit om met mij mee te blijven denken. Mij scherp te houden. En mij én de stad te blijven inspireren.

Said Kasmi
Wethouder Onderwijs, Cultuur en Toerisme

Voetgangersbrug de Luchtsingel in Rotterdam Noord

Inhoudsopgave

Voorwoord		05 Innovatie	50
Kunst en cultuur als bouwstenen van de stad	2	05.1 Talentontwikkeling	55
		05.2 Creatieve industrie	57
01 Wat er verandert in het cultuurbeleid 2021-2024	6	06 Interconnectiviteit	59
02 Inleiding		06.1 Interconnectiviteit binnen de cultuursector	61
'De waarde van kunst en cultuur'	12	06.2 Interconnectiviteit tussen cultuursector en andere domeinen	62
03 Waar we staan en waar we naartoe willen	17	06.3 Interconnectiviteit tussen cultuursector en de wereld	65
03.1 Stand van de cultuursector	18	06.4 De veranderende relatie tussen gemeente en cultuursector	67
03.2 Bezoek aan kunst & cultuur	23	07 Instrumentarium	69
03.3 Financiële situatie	27	07.1 Ondernemerschap en bedrijfsvoering	70
03.4 Totstandkoming Uitgangspunten cultuurbeleid 2021-2024	31	07.2 Governance Code Cultuur	73
03.5 Uitgangspunten cultuurbeleid 2021-2024	33	07.3 Governance Code Diversiteit	75
		07.4 Fair Practice Code	76
		07.5 Bekostiging	79
04 Inclusiviteit	34		
04.1 Cultuur voor iedereen	36		
04.2 Cultuurbeoefening in de vrije tijd	41		
04.3 Kunst en cultuur in de lokale infrastructuur	42		
04.4 Binnenschools cultuuronderwijs	46		

01 Wat er verandert in het cultuurbeleid 2021-2024

In lijn met de *Rotterdamse Cultuurvisie – Cultuur ondersteunt de veranderingen in de stad zijn inclusiviteit, innovatie en interconnectiviteit* uitgangspunten voor het beleid. Ze werken door in de inzet en uitvoering van de verschillende beleidsinstrumenten voor kunst en cultuur, waaronder het Cultuurplan, incidentele subsidies, plusprogramma's en beleidsnota's. Wat verandert er in de periode 2021 tot en met 2024?

INCLUSIVITEIT

Verbreding en vergroting van het publieksbereik is al enkele jaren een van de hoofddoelstellingen van het cultuurbeleid. En hoewel de eerste resultaten van het sectorbrede onderzoek naar

publiek en non-publiek aantonen dat in principe elke Rotterdammer iets van zijn gading kan vinden in het gesubsidieerde Rotterdamse aanbod, constateren we ook dat niet elke doelgroep evenredig vertegenwoordigd

Inclusiviteit, innovatie
en interconnectiviteit
als uitgangspunten
voor het beleid

Rotterdam is het laboratorium en de kraamkamer voor culturele en creatieve innovatie

is. We scherpen deze doelstelling in de periode 2021-2024 dan ook verder aan:

- Cultuur in Rotterdam weerspiegelt de diversiteit en dynamiek van de stad en draagt bij aan verbinding en verbroedering;
- cultuur in Rotterdam is voor iedereen bereikbaar en toegankelijk, zodat alle Rotterdammers kunst en cultuur kunnen ervaren, beoefenen en beleven;
- alle Rotterdammers kunnen in de lokale culturele infrastructuur participeren en vaardigheden en talenten ontwikkelen;
- rotterdam-Zuid heeft een sterke culturele infrastructuur.

Concreet betekent dit:

- De cultuursector blijft zich inspannen voor verbreding en vergroting van het publieksbereik en over de resultaten daarvan rapporteert hij jaarlijks aan de hand van het hiervoor genoemde publieksonderzoek;

- de cultuursector neemt meer dan voorheen verantwoordelijkheid voor inclusiviteit door de Code Culturele Diversiteit toe te passen voor alle vier daarin genoemde p's: publiek, programmering, personeel en partners;
- er komt meer kunst- en culturaanbod in de gebieden, in het bijzonder in Rotterdam-Zuid;
- we passen de structuur

voor actieve cultuurbeoefening in de vrije tijd zodanig aan dat deze beter aansluit bij de ontwikkelingen en behoeften in de stad;

- cultuuronderwijs is beter verankerd in het onderwijs, meer gespreid over de stad, sluit beter aan bij de vraag van de scholen, wordt meer gecoördineerd ingezet en is van goede kwaliteit.

INNOVATIE

Rotterdam is het laboratorium en de kraamkamer voor culturele en creatieve innovatie. Het culturele en creatieve klimaat in de stad dragen eraan bij dat steeds meer creatieve ondernemers en culturele makers naar Rotterdam komen om hier te wonen en werken. Zij vinden in Rotterdam een vruchtbare bodem voor hun creativiteit. Maar ook bestaande culturele organisaties dragen bij aan de culturele en creatieve innovatie in de stad. Zij zoeken de samenwerking met de creatieve ondernemers en culturele makers in de stad en ontwikkelen nieuwe werkwijzen en nieuwe typen aanbod om aan te sluiten bij de behoeften van nieuwe publieksgroepen. Zo ontstaat er een ecosysteem van ontwerpers, ondernemers, makers, broed- en werkplaatsen, culturele organisaties, platforms en festivals.

Dit ecosysteem zullen we in de periode 2021-2024 versterken door:

- De culturele en creatieve sector gespreid over Rotterdam voldoende ruimte te geven voor innovatie en experiment, zowel in faciliteiten als in doorgroei-mogelijkheden.

Concreet betekent dit:

- De recent ingevoerde alternatieve ondersteuningsvormen behouden en optimaliseren we;

- culturele initiatieven in opbouw bieden we een nieuwe tweejarige impulsregeling die hun de mogelijkheid geeft te werken aan hun artistieke en organisatorische ontwikkeling;
- het atelier- en broedplaatsenbeleid versterken we verder en zetten we nog meer in voor de ontwikkeling van cultureel en creatief talent en innovatieve initiatieven in ontwikkeling.

Multidisciplinair voor talentontwikkeling en kunstpresentatie Roodkapje

- werking tussen bestaande culturele organisaties, creatieve ondernemers, culturele makers en culturele initiatieven in opbouw;
- de infrastructuur op het gebied van de creatieve industrie versterken we verder, ontwerptalent geven we meer ruimte voor ontwikkeling en de creatieve sector betrekken we meer dan voorheen bij de aanpak van stedelijke vraagstukken;
 - alle culturele instellingen gaan zich intensiever verhouden tot hun omgeving binnen en buiten de cultuursector.

Als instrumentarium om dit te realiseren voeren wij een regeling Rotterdamse Culturele Basis in waarin gevestigde culturele instellingen een plaats krijgen die een kernfunctie vervullen in het culturele ecosysteem. Daarnaast zullen wij enkele plusprogramma's ontwikkelen die bijdragen aan interconnectiviteit tussen cultuursector, stedelijke ontwikkeling en het maatschappelijk domein.

Het versterken van de samenwerking binnen de sector, de samenwerking met andere beleidsdomeinen en op het internationale speelveld

INTERCONNECTIVITEIT

Samenwerking is in de periode 2017-2020 een van de speerpunten in het cultuurbeleid. Daarbij gaat het vooral om de onderlinge samenwerking van de culturele organisaties in het Cultuurplan. De kansen voor cultuur liggen echter zowel in het versterken van de samenwerking binnen de sector, als in de samenwerking van de cultuursector met andere beleidsdomeinen en op het internationale speelveld. Wij zullen de doelstellingen op dit terrein voor de periode 2021-2024 dan ook verder aanscherpen:

- Instellingen en makers in de cultuursector zijn intensief met elkaar verbonden en

ondersteunen elkaar bij het ontwikkelen van nieuwe mogelijkheden voor cultuurproductie, -educatie, distributie en beleving. De financieringsstructuur vormt hierbij geen belemmeringen en er zijn voldoende, betaalbare werk-, oefen- en presentatieruimtes voor culturele organisaties, kunstenaars en creatieven;

- er zijn duidelijke randvoorwaarden en kaders, waarbinnen culturele organisaties, kunstenaars en creatieven hun ondernemerschap kunnen ontwikkelen;
- de cultuursector werkt samen met maatschappelijke instellingen en de gemeente om vanuit haar creatieve

kapitaal bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke vraagstukken;

- Rotterdam heeft een sterke internationale positie als stad van kunst en cultuur.

Concreet betekent dit:

- In het bijzonder van instellingen die gaan behoren tot een in te voeren regeling Rotterdamse Culturele Basis, vragen we dat zij duurzame relaties aangaan met elkaar en met nieuw talent in de stad en zo verantwoordelijkheid nemen voor het culturele ecosysteem en de transities waarvoor Rotterdam zich gesteld ziet;
- we stimuleren de samen-

Prinsenhoofd op het Noordereiland

Inleiding

02 'De waarde van kunst en cultuur'

Aan de vooravond van een nieuwe cultuurbeleidsperiode rijst vaak de vraag wat de waarde is van kunst en cultuur, wat het belang is voor de samenleving? Waarom zou een overheid zich bezighouden met en zelfs geld beschikbaar stellen voor kunst en cultuur? Voor ons als college van burgemeester en wethouders is dat geen punt van discussie.

Kunst en cultuur horen bij onze samenleving, dragen bij aan onze identiteit. Kunst en cultuur verrijken ons leven, dragen bij aan zelfontplooiing en aan sociale contacten, zetten aan tot verbeelding en bezinning, houden ons een spiegel voor, dagen uit en prikkelen tot nieuwe benaderingswijzen van de uitdagingen waar we voor staan. De intrinsieke waarde van kunst en cultuur en hun

maatschappelijke relevantie staan voor ons buiten kijf. Winston Churchill zei ooit: 'Kunst en cultuur zijn essentieel voor ieder compleet nationaal leven. De staat is zichzelf verplicht ze te ondersteunen en aan te moedigen.' Wij sluiten op gemeentelijk niveau graag bij die visie aan.

Rotterdam – en niet alleen Rotterdam – staat voor een aantal grote veranderingen. Drie belangrijke transitie's bepalen de toekomst van de stad: de sociale transitie, de energietransitie en de economische transitie. Kansgelijkheid voor iedereen, schone energie voor een schone toekomst en stevige economische groei zijn de ambities die het gemeentebestuur zich voor de komende jaren gesteld heeft. Ambities die de stad aantrekkelijk, leefbaar en toekomstbestendig moeten houden.

De drie transitie's en bijbehorende ambities zullen ook in de cultuursector merkbaar zijn, omdat zij zullen leiden tot andere relaties en andere

De intrinsieke waarde van kunst en cultuur en hun maatschappelijke relevantie staan voor ons buiten kijf

Beeld Santa Claus op Eendrachtsplein

Ondernemer Yusuf in de Kroon

werkwijzen tussen overheid en cultuursector. Ook de cultuursector staat dus voor een aantal veranderingen. We denken dan aan de verdere ontwikkeling van nieuwe,

flexibelere vormen van ondersteuning, maar ook aan het maken van scherpe keuzes om optimaal te kunnen inspelen op de transitie. De transities die gepaard gaan met veran-

derende wensen, behoeften en ambities van publiek en makers en de effecten van de door de sector zelf opgestelde codes voor Governance, Culturele Diversiteit en Fair Practice.

De stedelijke transitie vragen een sterke positie van de culturele sector. Cultuur levert een substantiële bijdrage aan een sterk gezamenlijk verhaal van de stad, het verhaal dat nodig is om de sociale transitie vorm te geven. Door het aangaan van verbindingen met andere domeinen zoals jeugd en onderwijs, economie en toerisme, zorg en welzijn, door het verder versterken van onderlinge samenwerking en door op open te staan voor alle Rotterdammers, is cultuur van strategisch belang voor

de stedelijke ontwikkeling. Een van de pijlers onder het gemeentelijk beleid, verankerd in de overige beleidsdomeinen. In de recent door de gemeenteraad vastgestelde *Rotterdamse Cultuurvisie: Cultuur ondersteunt de veranderingen in de stad* hebben we die bijdrage van de cultuursector aan de stedelijke ontwikkeling samengebracht in de begrippen inclusiviteit, innovatie en interconnectiviteit. Deze begrippen vormen wat ons betreft de uitgangspunten in het cultuurbeleid voor de komende jaren: cultuurbeleid in Rotterdam zorgt voor cultuur voor iedereen, met elkaar en met aandacht voor vernieuwing. Een beleid waarin overigens artistieke kwaliteit en intrinsieke betekenis altijd belangrijke, zo niet de belangrijkste aspecten zijn.

Deze nota legt de beleidsuitgangspunten, kaders en het instrumentarium voor het

gehele cultuurbeleid in een periode van vier jaar vast: eenmalige subsidies, het Cultuurplan en overige ondersteuningsvormen. Het beleid op specifieke deel terreinen in het cultuurbeleid, zoals media, architectuur, cultuuronderwijs, bibliotheek, collecties en musea, dans, muziek en beeldende kunst, werken wij waar nodig in afzonderlijke beleidsvisies en -kaders uit.

Dat de nota op dit moment verschijnt, heeft als reden dat in de tweede helft van 2020 een besluit genomen moet worden over het Cultuurplan 2021-2024 en over eventuele andere (nieuwe) meerjarige bekostigingsregelingen. Gelet op de ontwikkel-, indienings-, advies- en beoordelingstermijnen van deze bekostigingsinstrumenten moeten de uitgangspunten daarvoor al in de zomer van 2019 vastgesteld en gepubliceerd worden.

Leeswijzer

In deze Uitgangspuntennota schetsen we eerst de belangrijkste trends en ontwikkelingen die we voor de komende jaren zien op het gebied van cultuur en daarbuiten. Daarna gaan we in op de uitgangspunten voor de periode 2021-2024: inclusiviteit, innovatie en interconnectiviteit. We eindigen met de vertaling van de uitgangspunten naar het instrumentarium: de drie gedragscodes (Governance, Culturele Diversiteit en Fair Practice), de meerjarige subsidies, de eenmalige subsidies en de alternatieve ondersteuningsvormen.

Cultuur levert een substantiële bijdrage aan een sterk gezamenlijk verhaal van de stad, het verhaal dat nodig is om de sociale transitie vorm te geven

Buitenovertredingen bij de Kroon

03 Waar we staan en waar we naartoe willen

In dit hoofdstuk gaan we in op enkele resultaten van het huidige cultuurbeleid 2017-2020. Achtereenvolgens op de 'stand van de cultuursector', het bezoek aan kunst & cultuur en de financiële knelpunten die in de huidige beleidsperiode naar voren zijn gekomen.

inmiddels veel voortgang is geboekt. Een stad die zo snel verandert, vraagt echter om een langere adem dan een periode van vier jaar en ook om een beleid dat zich aanpast en meebeweegt in die veranderingen. Daarom zijn de speerpunten ook in de komende beleidsperiode

2021-2024 onverkort onderdeel van het cultuurbeleid via de drie uitgangspunten Inclusiviteit (publieksverbreding en -vergroting; cultuureducatie en talentontwikkeling), Innovatie (vernieuwing en innovatie) en Interconnectiviteit (samenwerking en internationalisering).

Voor het Cultuurplan 2017-2020 zijn vijf speerpunten benoemd:

- Vernieuwing en innovatie;
- publieksverbreding en -vergroting;
- cultuureducatie en talentontwikkeling;
- samenwerking;
- internationalisering.

Wij constateren op grond van onder meer de jaarverslagen van de culturele instellingen, onderzoek van onze afdeling Onderzoek & Business Intelligence en publieksgegevens van de Stichting Rotterdam Festivals dat op elk van deze speerpunten

Een stad die zo snel verandert, vraagt echter om een langere adem dan een periode van vier jaar en ook om beleid dat zich aanpast en meebeweegt in die verandering

Street art kunstwerk
van Daan Botlek

03.1 Stand van de cultuursector

Rotterdam kent een groot, gevarieerd en gespreid aanbod van culturele voorzieningen en activiteiten. De stad ondersteunt 86 culturele organisaties meerjarig in het kader van het Cultuurplan 2017-2020. Ongeveer twintig procent daarvan is nieuw in het Cultuurplan. Maar ook de Bibliotheek Rotterdam met achttien vestigingen verspreid over de stad, ontvangt een meerjarige subsidie. Net als Stichting Rotterdam Festivals bijvoorbeeld, die voor de gemeente een groot aantal festivals en evenementen ondersteunt en mede mogelijk maakt. Een aantal van deze festivals is opgenomen in het Cultuurplan en heeft soms wereldwijde bekendheid, zoals het International Film Festival Rotterdam, het Rotterdam Philharmonic Gergiev Festival, Poetry International Festival Rotterdam, het Circusstad Festival en Operadagen Rotterdam.

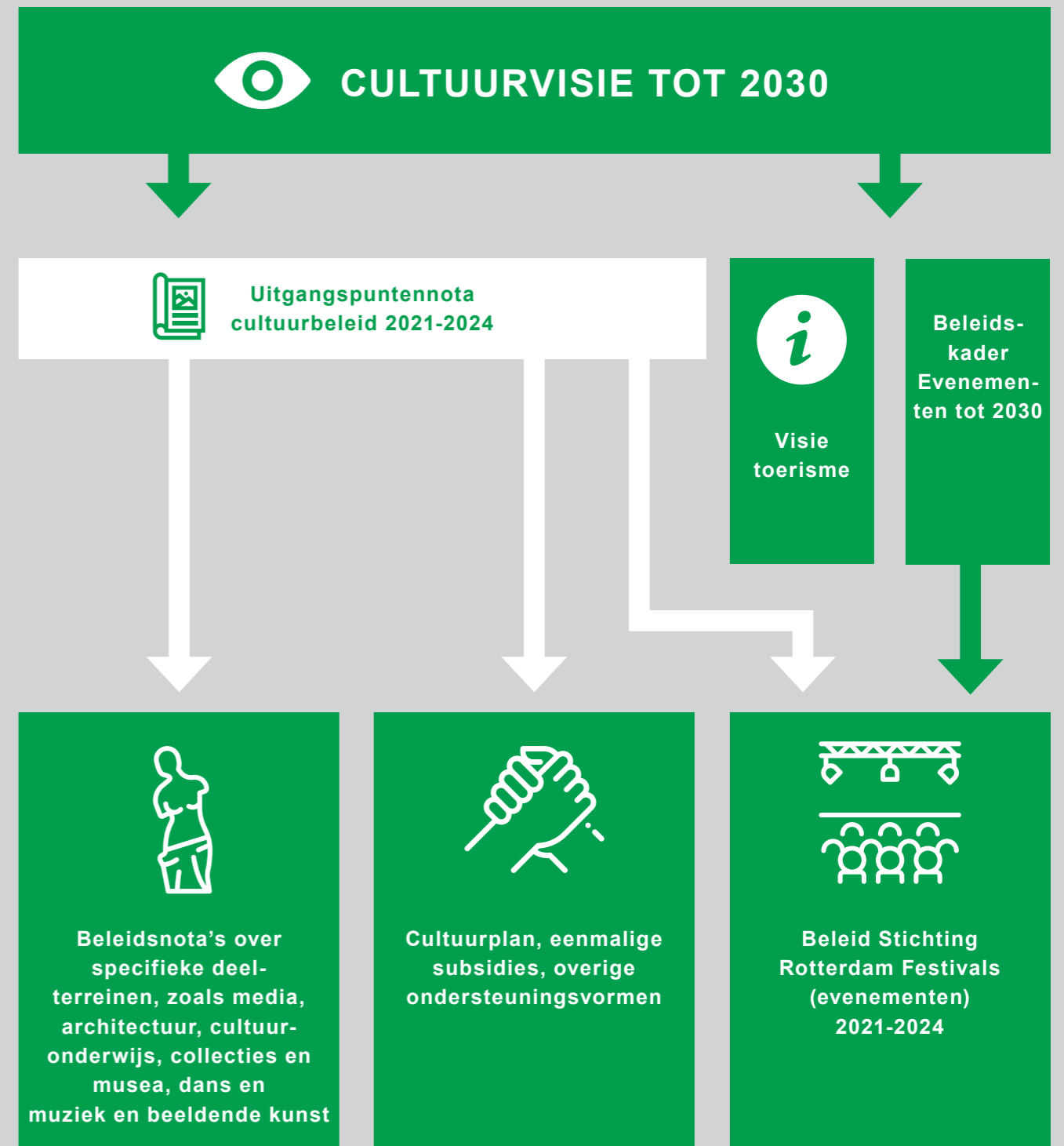
En er is meer: de culturele en creatieve sector kent bijvoorbeeld nog een groot aantal organisaties en ondernemers die niet of op projectbasis gesubsidieerd worden. Ook dit bruisende (informele) circuit van zogeheten grassroots-initiatieven draagt bij aan het DNA en unieke karakter van Rotterdam. Daarbij gaat het niet alleen om culturele

makers op het gebied van podium- en beeldende kunst, maar ook om bijvoorbeeld de creatieve industrie en de particuliere aanbieders van culturele en creatieve cursussen. De omzet en spin-off van hun activiteiten, onder andere in de vorm van werkgelegenheid in en buiten de culturele sector, hotelovernachtingen en media-aandacht reikt veel

De stad ondersteunt
86 culturele organisaties
meerjarig in het kader
van het Cultuurplan
2017-2020

Kijkgat Depot Boijmans
Van Beuningen

De Uitgangspuntennota in context

NB¹⁾ Het beleid t.a.v. Stichting Bibliotheek Rotterdam valt niet binnen het kader van de Uitgangspuntennota, maar heeft raakvlakken met de uitgangspunten voor het cultuurbeleid 2021-2024.

NB²⁾ Het evenementenbeleid 2021-2024 wordt vormgegeven door Stichting Rotterdam Festivals en valt zowel binnen het beleidskader Evenementen als onder de Uitgangspuntennota voor het cultuurbeleid 2021-2024.

Codarts: Talent on the move

verder dan de gemeentelijke invloedssfeer. Dat geldt overigens voor de sector als geheel: diverse onderzoeken in binnen- en buitenland wijzen uit dat de aanwezigheid van culturele en creatieve voorzieningen in de stad, een goed cultureel klimaat, een belangrijke vestigingsfactor is voor woningzoekenden en bedrijven.

Ten slotte maken meer dan 90 Rotterdamse amateurverenigingen, wijkfestivals, de programmering in lokale cultuurcentra en huizen van de wijk en andere binnen- en buitenlocaties in de veertien gebieden van Rotterdam deel uit van de culturele sector. Ook zij leveren een belangrijke bijdrage aan het Rotterdamse

culturele klimaat en aan de leefbaarheid en saamhorigheid op lokaal niveau.

Het gaat goed met cultuur in Rotterdam. Dat blijkt uit de groeiende positieve publiciteit in internationale media, de groeiende toeristenstroom naar Rotterdam en de toenemende internationale belangstelling voor presentaties van Rotterdamse culturele spelers. Dat geldt niet alleen voor de grote instellingen, zoals het Rotterdams Philharmonisch Orkest, Museum Boijmans Van Beuningen en Theater Rotterdam, maar ook voor kleinere instellingen als het Rotterdams Wijktheater, Hotel Modern, Wunderbaum, Sinfonia, Hip-HopHuis en Maas Theater en

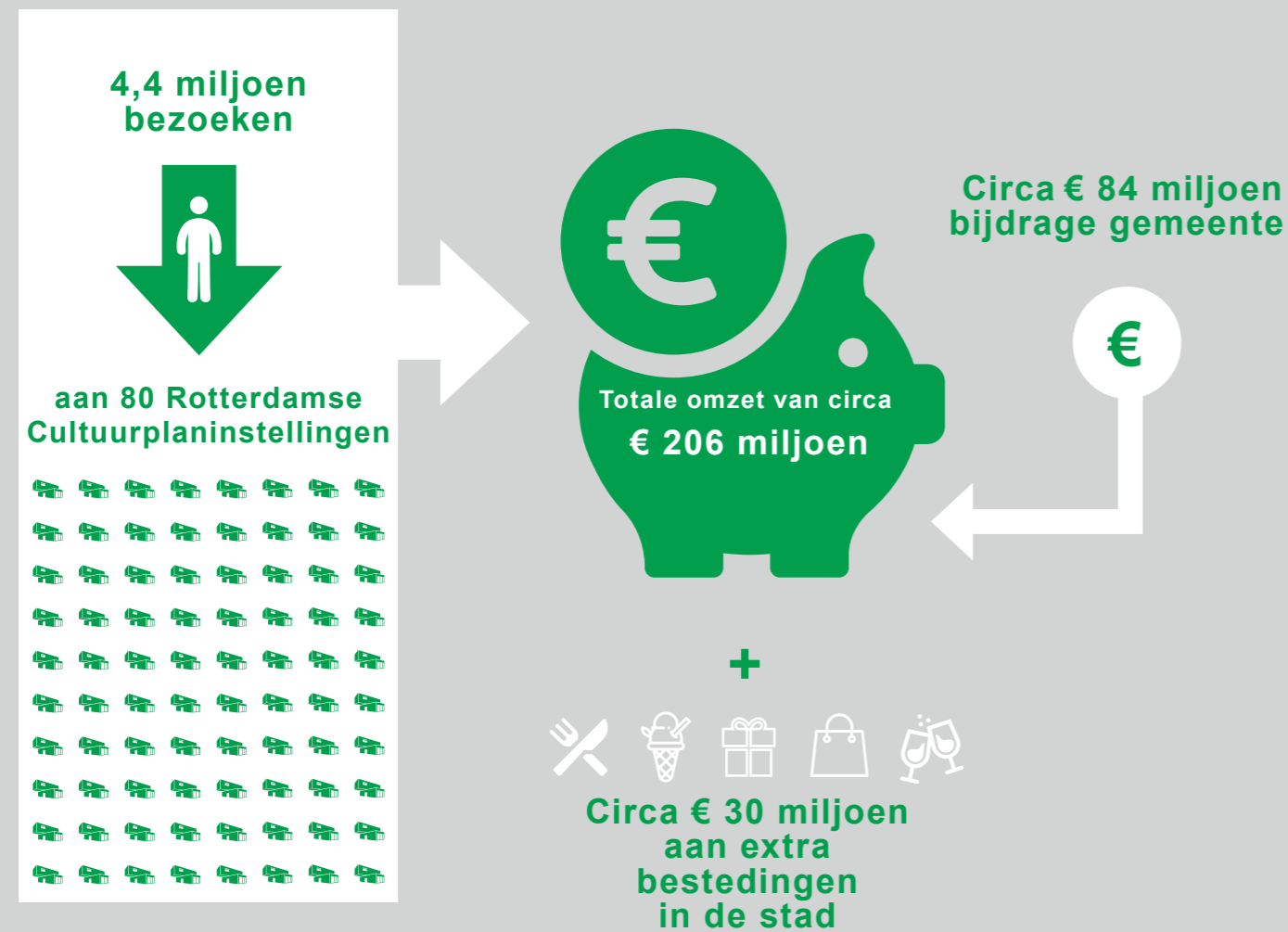
Dans. Ze hebben een groot internationaal netwerk en zijn met regelmaat op diverse plekken in de wereld te vinden. Meer dan andere steden in Nederland staat Rotterdam bovendien bekend om haar goede aanbod van culturele festivals en evenementen. Daar draagt mede aan bij dat de Rotterdamse festivals een voor alle Rotterdammers toegankelijk culturaanbod bieden, gespreid over de stad en tegelijkertijd bijdragen aan het internationale imago van de stad. Vanuit het evenementenbeleid zetten we daarom ook de komende jaren in op een divers en onderscheidend evenementenaanbod dat nauw is verbonden met het DNA van de stad.

De economische waarde van cultuur in Rotterdam

Bezoeken, subsidie gemeente Rotterdam en omzet: in 2017 zijn er 4,4 miljoen bezoeken afgelegd aan de Rotterdamse cultuurplaninstellingen.

Die bezoeken zorgen voor ruim 40 miljoen euro publieks-inkomsten. De cultuurplaninstellingen tezamen hebben in 2017 een totale omzet van 206 miljoen euro, de jaarlijkse bijdrage van de gemeente is circa 40 procent van dit totaal

(namelijk circa € 80 miljoen). Daarnaast leveren de bezoeken een (onderbouwd) geschatte economische spin-off van 30 miljoen euro aan extra bestedingen in de stad.

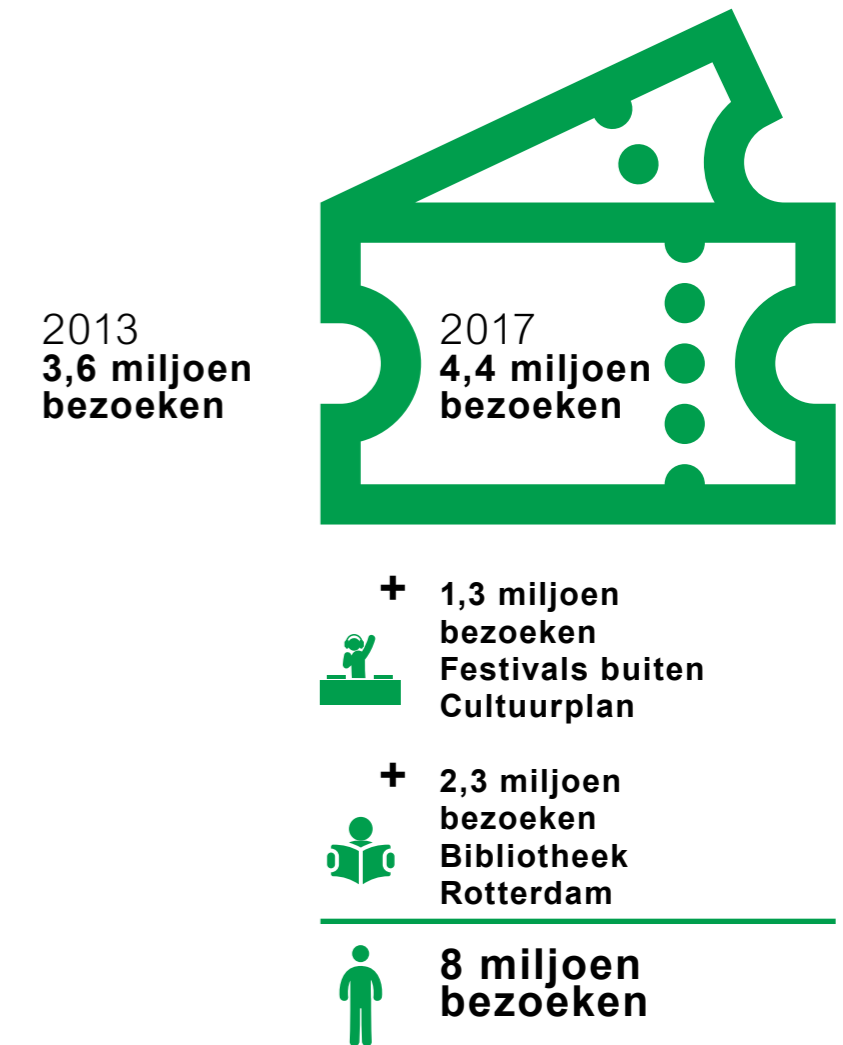

03.2

Bezoek aan kunst & cultuur

Ook op basis van het publieksbereik kunnen we concluderen dat het goed gaat met de Rotterdamse cultuursector, in ieder geval voor wat betreft aanbod en bezoekcijfers. Gezamenlijk telden de culturele instellingen in het Cultuurplan in 2017 bijna 4,4 miljoen bezoeken; in 2013 waren er dat 3,6 miljoen. Tellen we daarbij op de bezoeken aan de festivals buiten het Cultuurplan (1,3 miljoen) en de bezoeken aan de Bibliotheek Rotterdam (2,3 miljoen) dan komen we voor 2017 op een totaal van bijna 8 miljoen bezoeken.

Steeds duidelijker wordt dat de organisatie en programmering van een deel van de culturele sector nog onvoldoende is meegegroeid met de veranderende bevolkingssamenstelling van Rotterdam. Uit de meest recente gegevens blijkt dat in 2018 ruim vijftig procent van de bevolking een migratie-achtergrond heeft, waarvan bijna veertig procent een niet-westerse. Deze relatief jonge en in toenemende mate cultureel diverse bevolking

vraagt om aanbod en sfeer die beter aansluiten bij hun smaak en belangstelling. We zien die veranderingen inmiddels ontstaan (aanpassingen in de programmering, andere

manieren waarop activiteiten worden aangeboden, jonge organisaties in het Cultuurplan, nieuwe ondersteuningsvormen), maar wat ons betreft kan en moet het beter en

sneller. In relatie tot de verbreding en vergroting van het publieksbereik ligt onze prioriteit de komende jaren dan ook hier. De culturele sector moet vooral ook een afspiegeling zijn van de Rotterdamse samenleving en een thuishaven voor de jonge generaties Rotterdammers, makers en bezoekers. Een zo breed mogelijk publieksbereik betekent dat in het bijzonder de nu nog ondervertegenwoordigde groepen aandacht moeten krijgen.

Uit de eerste resultaten van een breed onderzoek naar de samenstelling van het publiek van de meerjarig gesubsidieerde culturele organisaties, dat wij samen met de culturele organisaties en Stichting Rotterdam Festivals in 2017 startten, blijkt dat in principe elke Rotterdammer op dit moment iets van zijn gading kan vinden in het gesubsidieerde Rotterdamse culturaanbod. Dat niet elke doelgroep in het segmentatiemodel van Rotterdam Festivals evenredig vertegenwoordigd is en dat sommige Rotterdammers nog niet bereikt worden, is echter ook duidelijk geworden. Samen met de cultuursector zullen we daarom blijven inzetten op verdere verbreding en vergroting van het publiek, zodat we ook de nog ondervertegenwoordigde groepen uit het model of niet bereikte Rotterdammers beter leren kennen en nieuwe

De verbreding van het publiek blijft dus ook in de periode 2021-2024 een van de belangrijkste doelstellingen in het cultuurbeleid

werkwijzen ontwikkelen om hen beter te betrekken bij het aanbod in de stad. Het in 2017 gestarte onderzoek zetten we de komende jaren voort om zoveel mogelijk informatie over de verschillende bezoekersgroepen te verzamelen, lacunes en behoeften in kaart te brengen en gericht te kunnen werken aan de inclusiviteit van de sector voor alle Rotterdammers.

De verbreding van het publiek blijft dus ook in de periode 2021-2024 een van de belangrijkste doelstellingen in het cultuurbeleid. Het zal een belangrijk criterium zijn bij de verdeling van het cultuurplanbudget.

Fotograaf Shehera Grot onderzocht voor het project *Move Over I'm Next* de identiteit van Rotterdammers die net als zij opgroeien tussen twee culturen

03.3 Financiële situatie

Hoewel Rotterdam wat betreft publieke belangstelling duidelijk in de lift zit, ziet de cultuursector zich nog altijd geconfronteerd met een aantal (financiële) knelpunten.

In 2013 kregen de meerjarig gesubsidieerde culturele instellingen te maken met een forse bezuiniging. Voor de instellingen die ook door het Rijk of de rijksfondsen ondersteund worden, ging het bovendien om een dubbele bezuiniging. Van € 90,5 miljoen ging het cultuurplanbudget in Rotterdam naar € 77,6 miljoen en ook de budgetten voor eenmalige subsidies werden verlaagd.

Hoewel het cultuurplanbudget met ingang van het huidige Cultuurplan 2017-2020 weer gegroeid is naar € 80,5 miljoen, voelen veel instellingen de gevolgen van de subsidiekorting van 2013 nog steeds in hun exploitatie en in hun vermogenspositie. Omdat een deel van de € 80,5 miljoen gevonden is binnen de cultuurbegroting zelf, is bovendien de mogelijkheid

eenmalige projecten te ondersteunen verder beperkt. Zo zijn bijvoorbeeld de budgetten verlaagd voor toekenning van eenmalige subsidies op het gebied van podiumkunsten, visuele kunsten, letteren & erfgoed en voor kunst en cultuur in de veertien gebieden. Ook ontbreekt het in de cultuurbegroting sinds 2013 aan een budget voor het opvangen van calamiteiten en bijdragen aan onvoorziene kansen in de sec-

tor. De druk op de beschikbare middelen is sinds 2013 toegenomen; een groter aantal aanvragers doet inmiddels een beroep op een beperkter budget.

Ook relatief blijft het budget van de cultuursector nog achter bij dat van voor 2013. De subsidiebijdragen, voor veel organisaties een substantieel deel van de inkomsten, zijn minder toegenomen dan de

De subsidiebijdragen, voor veel organisaties een substantieel deel van de inkomsten, zijn minder toegenomen dan de exploitatielasten, zoals personeelslasten, productiekosten en huisvestingslasten

Willem de Kooning Academie

exploitatiekosten, zoals personeelslasten, productiekosten en huisvestingslasten. Dit heeft onder meer geleid tot vervanging van vaste medewerkers door goedkopere ZZP'ers, tot minder voorstellingen en openingsuren en tot uitstel van onderhoud en vervanging. Een verdere verhoging van de huisvestingslasten zal het voor een aantal culturele organisaties eveneens noodzakelijk maken te snijden in de activiteitenbudgetten.

Wij zijn ons bewust van deze spanning tussen vaste lasten en activiteitenbudget en blijven met de culturele sector in gesprek over de mogelijkheden bij gelijkblijvend budget meer evenwicht tussen beide te krijgen. Tegelijk zijn wij ons ervan bewust dat de spanning die nu op de begrotingen zit

in combinatie met de door de sector zelf opgestelde Fair Practice Code kan leiden tot een lager prestatieniveau. In dat licht stimuleren we culturele instellingen om meer inkomsten uit de markt te halen, voordat het Cultuurplan 2021-2024 wordt vastgesteld. Deze extra middelen gaan wat ons betreft niet ten koste van het cultuurbudget als geheel, noch van de bijdrage per individuele instelling, mits deze inkomsten binnen de kaders blijven van het cultureel ondernemerschap die wij in 2018 hebben vastgesteld. We zullen de sector waar mogelijk bovendien ondersteunen in hun inspanningen.

De eigen inkomsten van de cultuurplaninstellingen bedragen op dit moment overigens al bijna € 80 miljoen. Daarmee

liggen ze voor alle cultuurplaninstellingen samen bijna op het niveau van het huidige cultuurplanbudget. Gemiddeld genomen bestond in de periode 2013-2016 42 procent van de totale omzet van de cultuurplaninstellingen uit eigen inkomsten, tegen 39 procent subsidie van de gemeente.

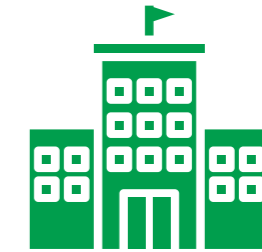
De financiële veerkracht van de cultuursector is ook in verband met de transitie van de stad van belang. We denken dan vooral aan de energietransitie en de noodzaak het vastgoed te verduurzamen, maar ook aan de noodzaak in onze groeiende stad te blijven beschikken over kwalitatief en kwantitatief voldoende culturele voorzieningen. Dat vraagt de komende jaren een aantal omvangrijke investeringen, waarvoor bij veel culturele organisaties op dit moment de middelen ontbreken, evenals de ruimte in de exploitatie om een weerstandsvermogen te vormen. Onderhoud en vervanging lijken noodgedwongen de sluitpost in begrotingen te zijn.

Een punt om even bij stil te staan, is de economische waarde van cultuur. De cultuurplaninstellingen hebben in 2017 een totale omzet bereikt van € 206 miljoen. De jaarlijkse bijdrage van de gemeente is circa veertig procent van dit totaal. De ongeveer 4,4 miljoen bezoeken aan de cultuurinstellingen leveren

bovendien een (onderbouwde) geschatte economische spin-off van circa € 30 miljoen aan extra bestedingen in de stad. De meerjarige subsidies via het cultuurplanbudget van € 80,5 miljoen (prijspeil 2019) leveren naar schatting bovendien nog eens € 126 miljoen extra investering in de stad op. Zo levert elke euro investering in cultuur de stad bijna twee euro op. Geld dat niet zou worden uitgegeven in Rotterdam als we geen bloeiende cultuursector zouden hebben.

De Rotterdamse creatieve sector levert ruim 8.500 bedrijven en op die manier zo'n 16.800 banen (directe werkgelegenheid) in de stad. Dat staat gelijk aan ongeveer zestien procent van de bedrijfsvestigingen en vier procent van de banen. De indirecte werkgelegenheid van de creatieve sector wordt geschat op nog eens 6.500 banen. De totale Rotterdamse creatieve sector heeft daarnaast een geschatte directe toegevoegde waarde van ruim € 820 miljoen, een geschatte indirecte toegevoegde waarde van ongeveer € 360 miljoen en een geschatte productiewaarde van ruim € 1.550 miljoen. De culturele sector is daarmee niet alleen belangrijk voor de aantrekkelijkheid van de stad maar ook voor de Rotterdamse economie.

De Rotterdamse creatieve sector

8.500 bedrijven

16.800 banen (directe werkgelegenheid) in de stad

directe toegevoegde waarde van ruim € 820 miljoen

geschatte productiewaarde € 1.550 miljoen

03.4 Totstandkoming Uitgangspunten cultuurbeleid 2021-2024

Rond de besluitvorming over het Beleidskader voor het Cultuurplan 2017-2020 heeft de wethouder van Cultuur toegezegd het hele Cultuurplanproces 2017-2020 te zullen evalueren, te beginnen bij de totstandkoming van de Uitgangspuntennota Reikwijdte & Armslag en eindigend bij het door de gemeenteraad vastgestelde Cultuurplan 2017-2020, reactie op advies RRKC en verdelingsvoorstel.

Die evaluatie is in 2017 uitgevoerd door een onafhankelijk extern bureau en leidde tot de algemene conclusie dat het proces van totstandkoming van het Cultuurplan over het algemeen tot tevredenheid heeft gestemd. De geïnterviewde partijen (zoals cultuurplaninstellingen, culturele organisaties buiten het Cultuurplan, gemeenteraadsleden, leden van de gebiedscommissies) gaven aan dat zij de inrichting van de meeste fasen van het proces zorg-

vuldig vonden. De communicatie over de inrichting van de verschillende fasen werd ook door de meeste partijen als goed beoordeeld, evenals de transparantie van het proces. Maar uiteraard waren er ook verbeterpunten, vooral op het punt van co-creatie en het proces van indiening en beoordeling van cultuurplanaanvragen.

Hoewel vooral culturele organisaties zich meer eigenaar voelden van het proces en het co-creatieproces de aanleiding heeft gegeven voor een aantal stedelijke netwerken en platforms van culturele instellingen op verschillende deelterreinen, vroegen de onderzoekers zich af of co-creatie het juiste middel was om tot een beleidskader als de Uitgangspuntennota te komen. De rolverdeling en bijbehorende verantwoordelijkheden tijdens het co-creatieproces waren onduidelijk. Partijen hadden moeite met de afbakening van hun eigen rol en het feit dat de rollen en

verhoudingen tussen partijen in het proces niet gelijkwaardig waren. Ook gaf een aantal betrokkenen aan een meer inhoudelijk kader te hebben gemist bij aanvang van het proces, in de vorm van een visie vanuit de gemeente of een kader waarin alle criteria en eisen voor aanvragers zouden staan. Zij meenden dat dit de effectiviteit van het proces had kunnen versterken en de noodzaak van een aanvullend visiedocument had kunnen voorkomen. De onderzoekers adviseerden een andere vorm van (interactieve) beleidsontwikkeling te kiezen en daarbij de kaders van het proces, rollen, functies, verantwoordelijkheden en bevoegdheden bij aanvang helder te formuleren.

In reactie op het rapport heeft wethouder Cultuur aangegeven zich in de conclusies en aanbevelingen van de onderzoekers te kunnen vinden. Voor wat betreft de Uitgangspuntennota heeft dit geleid tot het besluit niet meer te kiezen voor een co-creatieproces,

Daarnaast hebben alle geïnterviewde partijen onderwerpen aangedragen die in een volgend cultuurplanproces verbeterd zouden kunnen worden of op zijn minst stof tot heroverweging geven: problemen met de ICT bij het indienen van aanvragen; omgang met grote en kleine gevestigde en nieuwe instellingen die nu over één kam geschoren worden terwijl er een groot verschil is in omvang en ervaring; mogelijkheden om stress en hoge werkdruk te verminderen.

De onderzoekers gaven de gemeente en (adviseur over het Cultuurplan) RRKC een aantal overwegingen mee die zouden kunnen bijdragen aan verbetering van het proces, zoals:

- Onderscheid tussen grote en kleine instellingen
- Handreikingen naar eerste aanvragers
- Vrijmaken van een budget voor innovatie (en andere speerpunten)
- Hanteren van lichtere formats voor het indienen van aanvragen, bij voorkeur in samenwerking met andere subsidiërende overheden en rijksfondsen.

Dag van de Romantische Muziek

Dag van de Romantische Muziek

maar voor een proces waarin op een aantal momenten input en reacties worden gevraagd aan de diverse betrokkenen bij het proces, zoals het Directeurenoverleg van Rotterdamse kunstinstellingen, het niet-georganiseerde culturele veld waaronder de grass-root-instellingen, de gemeenteraad via de commissie Zorg, Onderwijs, Cultuur en Sport, en de Gebiedscommissies. Voor wat betreft het indienen van aanvragen voor meer-

jarige subsidies – en wat ons betreft ook voor andere ondersteuningsvormen – lopen diverse trajecten om het proces te verbeteren, zoals de ontwikkeling van een helpdesk, de invoering van een spreekuur, het verminderen van administratieve lasten door onder andere simpelere formulieren, de invoering van programma's en andere nieuwe ondersteuningsvormen naast de gebruikelijke subsidieregelingen.

03.5 Uitgangspunten cultuurbeleid 2021-2024

De hiervoor genoemde drie uitgangspunten Inclusiviteit, Innovatie en Interconnectiviteit zijn nauw verbonden met ons coalitieakkoord 2018-2022 Nieuwe energie voor Rotterdam, dat de thema's 'Iedereen doet mee' en 'Gelijke kansen voor iedereen' centraal stelt, en met de in april 2019 vastgestelde Rotterdamse Cultuurvisie.

Hoewel de essentie van ons cultuurbeleid 2021-2024 aansluit bij dat van de periode 2017-2020 bevat het ook een aantal scherpe keuzes. Keuzes voor nieuwe ontwikkelingen ten koste van bestaande structuren, keuzes voor nieuwe bekostigingsinstrumenten

ten koste van bestaande subsidieregelingen; keuzes die op enig moment mogelijk zullen leiden tot fundamentele wijzigingen in de ondersteuning van de culturele sector. In de navolgende hoofdstukken gaan we daar nader op in.

Het coalitieakkoord 2018-2022 *Nieuwe energie voor Rotterdam* stelt de thema's 'Iedereen doet mee' en 'Gelijke kansen voor iedereen' centraal

Annabel Oosteweeghel voor *Move Over I'm Next*:
Rotterdam is een stad in beweging

04 Inklusiviteit

Met zo'n 650.000 inwoners en meer dan 170 nationaliteiten kent Rotterdam een enorme diversiteit aan bevolkingsgroepen wat betreft herkomst, cultuur, levensovertuiging, gender en dergelijke. Die diversiteit is een gegeven en wij zien die als een rijkdom voor de stad, passend bij haar geschiedenis en het Rotterdamse DNA. In dit hoofdstuk bespreken we achtereenvolgens **inclusiviteit in de cultuursector, kunst- en cultuurbeoefening in de vrije tijd, kunst en cultuur in de lokale infrastructuur en het cultuuronderwijs in de vrije tijd.**

Rotterdam is mede door haar diversiteit (in herkomst, religie, gender, leeftijdsgroepen, opleiding enz.) de stad van de vele kansen en mogelijkheden, de stad van creativiteit, contrast en eigenzinnigheid. De stad is jong en ongepolijst. Ze is het laboratorium en de kraamkamer voor nieuwe ontwikkelingen. Deze rijkdom vraagt ook continue aandacht

Gelijkwaardigheid en gelijke behandeling betekent ook dat elke Rotterdammer moet kunnen deelnemen aan cultuur van kwaliteit en betekenis

en onderhoud. In ons coalitieakkoord stellen we daarom dat in onze stad iedereen gelijkwaardig is en iedereen gelijk behandeld wordt. Voor iedereen gelden dezelfde regels en in dezelfde mate. Dat is wat wij ook verwachten van een inclusieve cultuursector: een sector waarin voor iedere Rotterdammer zonder onderscheid een plek is, als bezoeker, als personeel of als maker. Een sector waarin talent zich kan ontwikkelen en presenteren, een sector die alle Rotterdammers omarmt.

Kwaliteit en de intrinsieke waarde van cultuur zijn daarbij overigens het primaire uitgangspunt. Een inclusieve cul-

tuursector begint bij de waarde en betekenis van cultuur zelf. Gelijkwaardigheid en gelijke behandeling betekent ook dat elke Rotterdammer moet kunnen deelnemen aan cultuur van kwaliteit en betekenis. Alleen dan legt cultuur in onze ogen de basis voor inclusiviteit, voor een stad waarin de bewoners met respect voor elkaars identiteit samen leven, wonen en werken. Cultuur van waarde en betekenis kan het ongemak in de samenleving, de problemen en de uitdagingen op een vreedzame manier hoor- en zichtbaar maken. Een hoogwaardige inclusieve cultuursector is dus ook vanuit dat oogpunt essentieel voor onze stad.

04.1 Cultuur voor iedereen

Onze bevolking groeit en is relatief jong. Van de ongeveer 650.000 inwoners heeft ruim de helft inmiddels een migratieachtergrond en is ruim een derde jonger dan 25 jaar. Nog geen twintig procent van de bevolking was in 2017 ouder dan 65 jaar. Jongeren zijn niet alleen de toekomst van de stad, zij zijn ook in getal een belangrijke bevolkingsgroep in Rotterdam. De uitbreiding van de stad leidt de komende jaren tot verdere verdichting van de binnenstad, maar ook tot uitbreiding van de periferie: meer Rotterdammers zullen verder van het centrum gaan wonen.

Rotterdam is door deze ontwikkelingen hard op weg een 'majority-minoritystad' te worden: de meerderheid van de bevolking behoort tot een minderheid. Minderheden die bovendien weer kenmerken met andere minderheden delen, maar ook binnen hun eigen groep verschillen vertonen, in opleidingsniveau, positie op de arbeidsmarkt, herkomst, leefstijl, religie,

leeftijd enz. Rotterdam is mede hierdoor een superdiverse stad.

Deze ontwikkeling zien we in het bijzonder in Rotterdam-Zuid. Dit deel van de stad heeft, in verhouding tot andere delen van de stad, significant minder cultuuraanbod. We zullen de culturele infrastructuur in Rotterdam-Zuid de komende jaren dan ook duurzaam versterken door

middel van de realisering van een meer passende culturele programmering, het faciliteren van cultureel en creatief talent en zo mogelijk de realisatie van een cultureel ankerpunt met een programmering die aantrekkelijk is voor bewoners van Rotterdam-Zuid, maar ook voor andere bezoekers van binnen en buiten de stad. De opening van het Kunstenpand Zuid in 2020 met meerdere theaterzalen, een culturele

Jongeren zijn niet alleen de toekomst van de stad, zij zijn ook in getal een belangrijke bevolkingsgroep in Rotterdam

De potentie van de zogenaamde grassroots-initiatieven is een van de belangrijkste kenmerken die de experts van de IABx de Rotterdamse cultuursector toedichten. Zij zijn van belang omdat zij deel uitmaken van een breder, volgens de IABx verder uit te bouwen, ecosysteem van culturele instellingen, makers en initiatieven. Onder grassroots verstaan we (culturele) initiatieven die niet vanuit het beleid of door impulsen van de overheid zijn ontstaan, maar uit urgentie. Zij maken vanuit hun oorsprong geen onderdeel uit van de gevestigde – al dan niet structureel – gesubsidieerde cultuursector en zijn vanuit hun aard zelf-organiserend. Sommige uitingen van jongerencultuur kunnen als grassroots-initiatieven getypeerd worden, omdat zij ‘spontaan’ ontstaan zijn als een (tegen) reactie op de gevestigde cultuur of vanuit een gebrek aan passend cultureel aanbod. Enkele grassroots-initiatieven hebben dan ook als kenmerk dat zij (sociale) ongelijkheid blootleggen. Maar ook initiatieven die niet uit de jongerencultuur voortkomen, kunnen gekenschetst worden als grassroots. Overigens kunnen grassroots-initiatieven op termijn wel tot het gevestigde deel van de cultuursector gaan behoren; grassroots zijn dan ook initiatieven die aan het begin van hun ontwikkeling en professionalisering staan.

huiskamer met ruimte voor opleidingen, cursussen, talentontwikkeling en een bibliotheekvestiging is daarin de eerste stap.

In Rotterdam zijn verschillende ingrediënten voor een omslag naar een inclusievere sector al aanwezig. Zo maakt een aanzienlijk gedeelte van de levendige grassroots-scene in de stad al presentaties voor een publiek dat door langer bestaande instellingen minder werd bereikt.

Veel grassroots-organisaties zijn geworteld in hiphop-, straatcultuur en andere jongerenculturen. Hun achterban spreekt een ‘gedeelde taal’, niet zozeer gebaseerd op etnische achtergrond, leeftijd, sociaaleconomische positie, opleidingsniveau of religie, maar meer op leefstijl. Deze organisaties weten een nieuwe, jonge publieksgroep aan zich te binden. Zij dragen met een aantal andere creatieve ondernemers en culturele makers bij aan de kracht, de eigenheid en de vernieuwing in de stad. Meer dan voorheen zullen wij hen in de periode 2021-2024 ondersteunen bij hun werkzaamheden via nieuwe vormen van financiële en praktische ondersteuning die (beter) aansluiten bij hun behoeften dan de huidige beleidsinstrumenten en die hen in staat stellen zich artistiek en organisatorisch verder te ontwikkelen.

Het HipHopHuis is een thuishaven voor hiphop liefhebbers uit Rotterdam

Maar ook de gevestigde culturele organisaties, al dan niet in het Cultuurplan, spannen zich al dan niet in gezamenlijkheid in om zoveel mogelijk Rotterdammers te bereiken. Zowel jong als oud. Dat laatste sluit aan bij ons streven van Rotterdam een plek te maken waar je goed jong kunt zijn, maar ook goed oud kunt worden. Door de substantiële toename van ouderen in de stad de komende jaren, die langer gezond en actief leven, groeit ook hier een potentieel nieuw publiek.

Wij stimuleren de cultuursector de inzet op inclusiviteit de komende jaren te continueren en zo mogelijk uit te breiden. Zo kunnen we binnen enkele jaren met recht zeggen dat we voor alle Rotterdammers voor-

zien zijn in een culturaanbod dat aansluit bij hun wensen en behoeften, zowel kwalitatief als kwantitatief. In alle verzoeken om ondersteuning, of het gaat om projecten of meerjarige subsidiëring, vragen we aanvragers dan ook om inzicht te geven in de doelgroep(en) die zij aanspreken en als zij zich inspannen om een andere of bredere doelgroep te bereiken, hoe zij dat doen. Er is overigens niets mis met het hebben en koesteren van een vaste publieksgroep, maar het beginsel ‘pas toe én leg uit’ geldt wat ons betreft bij uitstek op dit terrein.

Een aspect van cultuurbereik waarop we de komende jaren ook zeker antwoord verwachten van de cultuursector, is de praktische kant van cultuur-

Veel grassroots-organisaties zijn geworteld in hiphop-, straatcultuur en andere jongerenculturen en weten een nieuwe, jonge publieksgroep aan zich te binden

deelname: zichtbaarheid van het aanbod, openingstijden van presentatie-instellingen, aanvangstijden van voorstellingen en concerten, digitale toegankelijkheid en fysieke bereikbaarheid van culturele voorzieningen. Een verande-

rende samenleving vraagt op die punten ook aanpassingen bij de culturele organisaties. Wij vragen de culturele instellingen gezamenlijk, via bijvoorbeeld het onderzoek naar publieksbereik, inzichtelijk te maken hoe zij door aanpas-

We zullen de culturele infrastructuur in Rotterdam-Zuid de komende jaren dan ook duurzaam versterken

sing op dit gebied nog meer kunnen inspelen op de veranderingen in de samenleving.

Wij vragen de cultuursector daarom gezamenlijk te zorgen voor actie op alle vier de p's die de cultuursector in de Code Culturele Diversiteit heeft opgenomen (publiek, programma, personeel en partners) en te zorgen voor een cultuuraanbod

- waarin elke Rotterdammer zich gerepresenteerd ziet en iets van zijn gading kan vinden;
- dat mensen uitnodigt kennis te komen maken met het nieuwe, het onbekende, of dat nou nieuw aanbod is van nieuwe makers of aanbod op nieuwe plaatsen;
- dat zoveel mogelijk Rotterdammers bereikt;
- dat toegankelijk is voor alle Rotterdammers;
- dat spreekbuis is, ook als de boodschap wringt, en bespreekbaar maakt wat lastig, ingewikkeld of onbespreekbaar lijkt.

Daarnaast vragen wij de culturele organisaties nadrukkelijk in de personele samenstelling en de samenstelling van hun raden van toezicht te zorgen voor inclusiviteit. Ook daar moet de diversiteit van Rotterdam zichtbaar zijn en in onze ogen zijn daarin nog een aantal forse stappen te zetten. We constateren dat de demografie van Rotterdam sneller verandert dan de samenstelling van de personeelsbestanden, besturen en raden van toezicht in de sector. Van de culturele instellingen verwachten we dus extra inspanningen op dit punt. Op individueel gebied maar, bijvoorbeeld ook in de vorm van een gezamenlijk actieprogramma, zoals dat inmiddels op het gebied van publieksbereik vorm heeft gekregen. Hoe deze extra inspanningen vorm krijgen en welke voortgang daarop wordt geboekt, willen wij terugzien in de plannen en jaarstukken van de gesubsidieerde culturele organisaties, zodat wij dat kunnen monitoren en er het

gesprek over kunnen aangaan. Wij zullen dat opnemen in de subsidiebeschikkingen voor de culturele organisaties die in de beleidsperiode 2021-2024 meerjarig subsidie van de gemeente ontvangen. Wat ons betreft geldt daarbij het principe 'pas toe én leg uit'. Gezien het belang dat wij hechten aan dit onderwerp, willen wij daartegenover de Rotterdamse cultuursector de komende jaren ondersteuning bieden bij de doorvoering van de maatregelen die nodig zijn om tot een in alle opzichten inclusieve organisatie te komen. We denken daarbij aan

- de gezamenlijke ontwikkeling van een inclusiviteitspact naar het voorbeeld van enkele andere gemeenten;
- de ondersteuning van een netwerk van Rotterdamse cultuurmakers en -instellingen, dat met elkaar *good practices* ontwikkelt om als sector diverser en inclusiever te worden en dat bijeenkomsten organiseert gericht op bewustwording (*implicit bias*) en kennisoverdracht.

04.2

Cultuurbeoefening in de vrije tijd

Uit onderzoek naar vrijetijdsbesteding blijkt dat ruim 40 procent van de Rotterdammers ten minste één culturele activiteit actief beoefent. Daarmee wijkt de stad niet wezenlijk af van de rest van het land. We blijven via de gebieden de komende jaren de beoefening van cultuur in de vrije tijd stimuleren en willen meer dan de afgelopen jaren investeren in de benodigde voorzieningen en in de programmering in de veertien gebieden.

De actieve cultuurbeoefening van Rotterdammers in hun vrije tijd kan uiteenlopen van rondleidingen en lezingen tot workshops, cursussen en het (mee)spelen of -zingen in een band, koor of theaterproject. Voor een deel worden deze activiteiten aangeboden met subsidies van de gemeente, bij cultuurplaninstellingen, via projectsubsidies of bij een vereniging. In toenemende mate gebeuren deze activiteiten echter ook via commerciële aanbieders of op

particulier initiatief. En tegelijkertijd zien we cross-overs ontstaan tussen kunst, cultuur en bijvoorbeeld sport in de vrije tijd (zoals op het gebied van urban culture en urban sports, de grootstedelijke jongerencultuur). Deze ontwikkelingen in combinatie met de snel veranderende trends leiden tot de vraag of de traditionele, gesubsidieerde Rotterdamse culturele instellingen voldoende wendbaar zijn om daarbij te kunnen aansluiten. Ook stellen wij ons de vraag of deze organisaties (gezamenlijk) kunnen zorgen voor de door ons gewenste spreiding over de stad, zodat alle Rotterdammers gelijke mogelijkheden hebben om van hun aanbod gebruik te maken. Wij staan open voor ondersteuning van een structuur die administratieve en infrastructuur service verleent aan private aanbieders en afnemers van actieve culturele vrijetijdsbeoefening.

Ruim veertig procent van de Rotterdammers beoefent ten minste één culturele activiteit

04.3 Kunst en cultuur in de lokale infrastructuur

Veel Rotterdammers beleven hun vrije tijd vooral in de wijk en buurt waar ze wonen. Niet de grote, grootstedelijke verhalen zijn voor hen het anker, maar de kleine, veelal informele netwerken in de eigen omgeving, vaak gekoppeld aan een culturele of creatieve activiteit in de buurt. Samen met elkaar muziek maken, toneel spelen of dansen, samen koken of samen een voorstelling, wijkfestival of wijkconcert bijwonen op een locatie in de wijk. Wij vinden het van belang dat die mogelijkheden er zijn. Kunst, cultuur en creativiteit dragen dan bij aan zowel talentontwikkeling als aan *bridging en bonding*, bruggen slaan en samenbinden, op lokaal niveau en aan een aantal sociale doelstellingen zoals voorkomen van eenzaamheid, stimuleren van positieve gezondheidsbeleving en terugdringen van overlast.

Veel Rotterdammers
beleven hun vrije tijd
vooral in de wijk en buurt
waar ze wonen

Die nabijheid van kunst en cultuur is vooral ook van belang voor kinderen en jongeren. Het lokale niveau waar zij wonen, naar school gaan en hun identiteit ontwikkelen. Als toekomstig publiek en potentiële makers van de toekomst moeten ook zij in hun directe omgeving in aanraking kunnen komen met kunst en cultuur en de mogelijkheid hebben om hun talent te ontwikkelen. Dat begint wat ons betreft met binnenschools cultuuronderwijs, loopt door in cultuurbeoefening in de vrije

tijd en eindigt voor sommigen in een beroepspraktijk in het culturele veld.

Het lokale podium in de brede zin van het woord, dus ook de zolderkamer, de kelderbox en het buurtplein, is ook de plek waar een groot deel van de huidige jonge makers zijn talenten ontdekt en presenteert. Ook voor hen is het belang van die omgeving groot in hun ontwikkeling naar het stedelijke en daarbuiten. Het lokale culturele leven is de voedingsbodem voor vernieuwing en

Feest op het plein voor De Gaffel

creativiteit, als bron van nieuw aanbod in nieuwe genres door nieuw talent, maar ook de nabije omgeving die verborgen, onverwachte interesses en talenten kan laten ontluiken, die mensen in de wijken samenbrengt en verbindt.

In de veertien gebieden waarin Rotterdam is verdeeld, dus inclusief de kleine kernen Rozenburg, Pernis en Hoek van Holland, werken we daarom onverminderd aan een gezond cultureel klimaat waarin alle stadsbewoners de betekenis van kunst en cultuur optimaal kunnen ervaren. Waarin iedereen plezier kan beleven aan de deelname aan culturele activiteiten en bovendien wordt uitgenodigd om kennis te komen maken met het 'nieuwe en het onbekende'. Hiermee profiteren zo veel mogelijk stadsbewoners

van de waarde die kunst en cultuur te bieden heeft. We streven naar een cultureel aanbod dat evenwichtig is gespreid over de stad, zowel op het gebied van kunstbeoefening als van beleving; een aanbod dat aansluit bij de wensen en behoeften van de lokale omgeving en toegankelijk is voor alle Rotterdammers in het gebied. Lokale oefen- en presentatieplekken, huizen van de wijk, de bibliotheek, ateliers en broedplaatsen, scholen, maar ook de buitenruimte moeten nog meer dan nu de plek worden waar alle Rotterdammers met elkaar cultuur kunnen maken en beleven. We onderzoeken daarom de mogelijkheden om in het kader van gebiedsontwikkeling, de subsidieregeling 'Kunst & cultuur in de gebieden' en de uitvoering van het Atelier- en broed-

plaatsenbeleid combinaties te maken zodat we in de komende jaren in de gehele stad beschikken over een culturele infrastructuur van hard- en software die zorgt voor:

- activiteiten in de fysieke nabijheid, om mee te maken en om zelf te doen;
- aansluiting bij de wensen en behoeften van het gebied
- ruimte voor cultuureducatie, binnenschools en in de vrije tijd;
- verlevendiging en aantrekkelijkheid van het gebied;
- evenwichtige spreiding over de stad;
- aansluiting bij andere relevante stedelijke ontwikkelingen, zoals het coalitieakkoord, de verdere verdichting van de binnenstad, gebieden buiten het centrum en de kleine kernen, het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid, toerisme en evenementen.

Een bereikbaar en toegankelijk aanbod van kunst en cultuur in elk van de gebieden (fysiek en programmatisch, kwalitatief en kwantitatief) vinden wij ook met het oog op de groei van de stad essentieel. In een integrale aanpak van gebiedsontwikkeling, zoals wij die hanteren in de binnenstad, mogen kunst en cultuur niet ontbreken. Bij verdere verdichting van de binnenstad en uitbreiding van de gebieden buiten de ring, zullen wij ons dus voortdurend de vraag stellen wat dat betekent voor

Operadagen Rotterdam

het niveau en de inhoud van de culturele voorzieningen op die plaatsen.

Wij streven ernaar om op de langere termijn het voorzieningenniveau en de culturele programmering in elk van de veertien Rotterdamse gebieden te versterken en tevens zoveel mogelijk te laten aansluiten bij de wensen en behoeften van de inwoners van het gebied. In een aantal gebieden is dat nu al het geval, maar wij zullen voor een actuele beoordeling en herijking in de aanloop naar 2021 opnieuw een zogenoemde DNA-kaart van elk van de gebieden maken. Gezien de groei van de stad en de druk op de huidige voorzieningen is het van groot belang de stad als een geheel te zien en te zorgen voor cultuur voor iedereen en overall. We starten nog

in 2019 met een intensivering van het cultuuraanbod op Zuid en in Delfshaven, overigens zonder daarbij het uitgangspunt 'cultuur voor iedereen en overall' voor de andere gebieden uit het oog te verliezen. Vanaf 2020 breiden we deze intensivering uit naar andere gebieden. Naast het programma Stadscultuur en middelen uit de Regiodeal voor het Nationaal Programma Rotterdam-Zuid zetten we bestaande en nieuwe ondersteuningsvormen in om het kunst- en cultuuraanbod in de gebieden te versterken.

We zullen in gesprek met de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen en het Fonds Cultuurparticipatie onderzoeken hoe wij hier gezamenlijk vorm aan kunnen geven vanaf 2021. In het kader van onze uit-

gangspunten 'interconnectiviteit' en 'innovatie' willen wij de komende jaren toewerken naar een sector die ook in de gebieden kan bogen op een evenwichtig, duurzaam en compleet ecosysteem. Daar zijn echter nog flinke stappen te zetten. Sommige culturele organisaties zijn al sterk geworteld in een of meer van de gebieden. Andere, in veel gevallen de grootstedelijk, nationaal en internationaal werkende organisaties, zijn daar veel minder aanwezig. We nodigen alle Rotterdamse cultuuraanbieders daarom uit om samen met de gebieden activiteiten te ontwikkelen die voldoen aan de uitgangspunten toegankelijk, bereikbaar, aansluitend bij de wensen en behoeften in het gebied en evenwichtig gespreid over de stad.

Een bereikbaar en toegankelijk aanbod van kunst en cultuur in elk van de gebieden is essentieel met het oog op de groei van de stad

04.4 Binnenschools cultuuronderwijs

Niet alleen in de vrije tijd, ook in schoolverband moeten alle Rotterdammers gelijke kansen hebben om kunst en cultuur te ervaren, beoefenen en te beleven. Kunst en cultuur zijn in onze optiek net zo essentieel voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren als cognitieve vakken en bewegingsonderwijs.

‘School is de plek waar talenten tot bloei komen. Alle Rotterdamse kinderen verdienen een eerlijke kans om hun dromen werkelijkheid te maken’, schreven we in het coalitieakkoord. Dat betekent dat we leerlingen van de Rotterdamse scholen de mogelijkheid willen bieden zich zo breed mogelijk te oriënteren en ontwikkelen en om hun talent en passie te ontdekken. Maar ook dat we ze de vaardigheden willen meegeven die passen in de huidige tijd om ze zo goed mogelijk voor te bereiden op de toekomst, zoals zelfreflectie, analytisch denken en om een creatief en probleemoplossend vermogen te ontwikkelen. Op hun beurt

weer competenties die ook nodig zijn bij de ontwikkeling van cognitieve vaardigheden als lezen, schrijven en rekenen. Goed cultuuronderwijs ondersteunt de brede ontwikkeling van kinderen en jongeren en draagt bij aan leervaardigheden, motivatie en betrokkenheid op school. Wat ons betreft is cultuuronderwijs daardoor een onmisbaar instrument om kansgelijkheid te bevorderen.

Cultuuronderwijs is onderwijs in kunst in al haar facetten, in (digitale) media en in erfgoed. Het biedt leerlingen kennis en ervaring over maar vooral heeft cultuur invloed op de persoonsvorming en brengt het cultureel bewustzijn, wat de basis is om te kunnen reflecteren op het eigen wereldbeeld en daarover het gesprek te kunnen voeren. Ofwel, om te kunnen functioneren als burger in een snel

Niet alleen in de vrije tijd, ook in schoolverband moeten alle Rotterdammers gelijke kansen hebben om kunst en cultuur te ervaren, beoefenen en te beleven

Museum Boijmans Van Beuningen

veranderende maatschappij. Het stimuleert een open en nieuwsgierige houding, die helpt om te kunnen gaan met verschillende waarden en opvattingen. In een superdiverse stad als Rotterdam zijn dit noodzakelijke vaardigheden. Cultuuronderwijs

vinden wij daarom onmisbaar voor een brede, rijke ontwikkeling van alle Rotterdamse scholieren. 'We hebben daarin al flinke stappen gezet, maar het kan nog meer, zoals in mbo en speciaal onderwijs, en het kan nog beter in alle onderwijsvormen.'

In het coalitieakkoord hebben wij daarom opgenomen dat in 2022 alle Rotterdamse basisschoolleerlingen kwalitatief goed cultuuronderwijs moeten krijgen en als indicator hebben wij benoemd dat in 2022 dertig procent van de basisscholen een of meerdere niveaus moet zijn gestegen in het Rotterdamse Cultuur-educatiemodel. Deze ambitie zetten we voort in de periode tot 2025 en daarin zullen we ook het voortgezet onderwijs, het mbo en het speciaal onderwijs betrekken met doelstellingen en werkwijzen die bij hen passen. Zowel het mbo als het speciaal onderwijs zijn op dit moment nog sterk ondervertegenwoordigd in het cultuure-

Een specifieke ontwikkeling is die van de dagprogrammering op Zuid, zoals opgenomen in de regiodeal voor Rotterdam-Zuid. Dit samenhangende aanbod in combinatie met tien extra activiteitsuren per week voor het basisonderwijs, is gericht op de brede ontwikkeling van de leerlingen en het bieden van kansen. De dagprogrammering wordt in ieder geval tot en met het schooljaar 2022-2023 uitgevoerd. Kunst en cultuur maken onderdeel uit van de dagprogrammering, waardoor ook culturele competenties een plaats krijgen in de brede persoonlijke ontwikkeling van leerlingen en cultuur kan worden ingezet voor de ontwikkeling van andere vaardigheden die in schoolverband worden ontwikkeld.

ducatieaanbod. We zullen het Kenniscentrum Cultuureducatie Rotterdam (KCR) vragen om in samenwerking met de cultuursector en de scholen te komen tot een passend en gecoördineerd aanbod voor het mbo en het speciaal onderwijs.

Om onze ambities in 2025 te bereiken vragen we alle Rotterdamse basisscholen een brede visie op cultuuronderwijs te formuleren, aansluitend bij hun profiel en onderwijsvisie. Doel is dat er een duurzame inbedding van cultuuronderwijs in het curriculum van de school kan ontstaan.

We vragen van de culturele instellingen die cultuureducatieve programma's voor het onderwijs ontwikkelen, om expliciet aan te geven met welke doelstelling zij dit doen en om bij het ontwikkelen van hun binnenschoolse aanbod rekening te houden met die visie en de wensen vanuit het onderwijs. Er is al heel veel en goed aanbod en er zijn mooie samenwerkingsverbanden, maar wij constateren ook dat het cultuureducatieaanbod voor het onderwijs een nog grotere impact kan hebben. Er zijn veel aanbieders, veel activiteiten en de spreiding over stad en scholen is toegenomen. Tegelijkertijd zien we dat het alle betrokkenen nog

'Kunst en cultuur zijn net zo essentieel voor de ontwikkeling van kinderen en jongeren als cognitieve vakken en bewegingsonderwijs'

steeds veel tijd en energie kost om vraag en aanbod op elkaar af te stemmen en dat de rolverdeling tussen de betrokken partijen niet altijd helder is. We zijn dan ook van mening dat een meer gestroomlijnde organisatie zal leiden tot een betere aansluiting van vraag en aanbod en daarmee tot grotere efficiency en effectiviteit.

De ondersteuningsfunctie op het gebied van binnenschools cultuuronderwijs willen wij de komende jaren mede daarom versterken. De rol van intermediair, adviseur, ondersteuner en overdrager van kennis moet nog beter verankerd worden

in het veld van scholen en culturele instellingen. In dialoog met de scholen en cultuursector moet vanuit die opdracht nog meer cultuuronderwijs worden ontwikkeld dat aansluit op de schoolvisie, het curriculum en de nieuwe kerndoelen. Een bekostigingsinstrumentarium voor de ondersteuning van cultuuronderwijs met meer samenhang en transparantie past daar wat ons betreft goed bij. Hierbij betrekken we ook de programma's van het Fonds voor Cultuurparticipatie en het Rijk en versterken we de samenwerking met partners als het Jeugdfonds Cultuur, welzijnsorganisaties en de sportsector.

05 Innovatie

‘Rotterdam is in veel gevallen de kraamkamer en het laboratorium van nieuw aanbod en nieuwe genres’, schreven we in *Volle vaart Cultuurprofiel Rotterdam en regio*. Veel (internationale) ontwikkelingen, zoals urban dance, spoken word en afrobeat kwamen in Rotterdam als eerste tot bloei en verspreidden zich daarna pas over de rest van het land. Ook in het buitenland wordt de stad vaak gezien als laboratorium en incubator. Culturele festivals als Operadagen Rotterdam, Rotterdam Circusstad Festival, Motel Mozaïque en het International Community Arts Festival worden wegens hun vernieuwende aanbod, werkwijze en publieksbereik veelvuldig bezocht door internationale delegaties en bezoekers uit alle windstreken. In dit hoofdstuk gaan wij achtereenvolgens in op ruimte voor innovatie in financiële en fysieke zin, talentontwikkeling en de rol van culturele instellingen daarbij en de creatieve industrie.

Een sterkere verbinding tussen nieuwe makers en talenten enerzijds en de bestaande culturele organisaties anderzijds; is een verrijking voor alle partijen

Een kenmerk van de innovatie in de culturele sector in Rotterdam is dat deze veelal interdisciplinair is, tot stand komt via interconnectiviteit en bijdraagt aan de inclusiviteit. Culturele organisaties werken met elkaar samen. Het maatschappelijk engagement en de verbinding met de stad zijn groot. Veel van de nieuwe, vernieuwende makers (en trouwens ook een aantal bestaande organisaties) bereiken nieuwe publieksgroepen en creëren hun aanbod samen met hun publiek. Daarbij is het ook kenmerkend voor een

groeïend deel van dit nieuwe aanbod dat het op andere manieren dan de gebruikelijke, emotie en verbeeldingskracht prikkelt. Zo is niet-talig theater in toenemende mate aanwezig in het culturele aanbod van de stad, naast de al wat langer in Rotterdam aanwezige kunstvormen uit de wereld van de urban arts: hiphop, rap, street dance, street art en spoken word. De nieuwe vormen gaan in een aantal gevallen ook gepaard met andere gebruiken. Stil zijn of op je plaats blijven zitten is niet altijd meer de norm.

De Keilewerf in de wijk Bospolder biedt onderdak aan creatievelingen

De nieuwe groep makers achter dit vernieuwende aanbod, de grassroots en het informele circuit, is een belangrijke dragende factor van de ontwikkelingen in de cultuursector. Samen met de formele organisaties in de sector, zoals de kunstvakopleidingen en het netwerk van gevestigde organisaties, vormen zij het culturele ecosysteem in de stad. Waar we het al vanzelfsprekend vinden dat we de formele cultuurwereld ondersteunen en kansen bieden, vinden we het voor de beleidsperiode 2021-2024 eveneens vanzelfsprekend dat we de potentie van de humuslaag van nieuwe en vernieuwende makers erkennen en ondersteuning bieden.

We willen hun ontwikkeling de komende jaren dan ook meer fysieke en financiële ruimte geven via

- aanpassing en uitbreiding van de fysieke ruimte (ateliers, broedplaatsen, repetitie- en presentatieruimte);
- verdere flexibilisering van de regelgeving en subsidie-mogelijkheden. We introduceren nieuwe (financiële) ondersteuningsvormen die beter aansluiten bij de behoeften van de doelgroep;
- andere kwaliteitsbeoordeling via bijvoorbeeld andere samenstellingen van onze adviescommissies en herformulering van de kwaliteitscriteria.

Nadrukkelijk wijzen wij erop dat innovatie wat ons betreft niet alleen voorbehouden is aan nieuw, jong talent of aan nieuwe culturele organisaties in de stad. Bestaande culturele organisaties ontwikkelen bijvoorbeeld nieuwe werkwijzen om aan te sluiten bij de behoeften van nieuwe publieksgroepen en nieuwe manieren om cultuur aan te bieden, manieren die een groter bereik hebben of bestaande drempels wegnemen. Ze zoeken samenwerking met nieuwe makers en talenten. Ook dat is de innovatie die wij verwachten van de culturele sector, die we omarmen en die we stimuleren. Minder klassiek denken over publieksbereik, presenteren van programma's enz. zal leiden tot een sterkere verbinding tussen de nieuwe makers en talenten enerzijds en de bestaande culturele organisaties anderzijds; een verrijking voor alle partijen én het publiek.

Bij de uitbreiding of ontwikkeling van de fysieke ruimte voor cultuur sluiten we in de eerste plaats aan bij de plannen voor de drie prioritaire gebieden in de stad: de binnenstad, Delfshaven/Merwe4Havens en Rotterdam-Zuid, zoals ook vastgelegd in het Atelier- en broedplaatsenbeleid. Het uitgangspunt is daarbij dat functies in de verdichtende stad zoveel mogelijk gemengd worden, dat de juiste functies op de juiste plekken landen en

vooral ook dat creativiteit niet verdreven wordt naar bedrijfsterreinen aan de randen van de stad. Daarmee sluiten we overigens niet uit dat ateliers, broedplaatsen, repetitie- en presentatieruimten ook een plek vinden buiten het centrum van de stad. In onze ogen zullen zij daarbij namelijk ook een verbinding aangaan met de omgeving, een functie vervullen voor de bewoners van het gebied en een culturele hub zijn voor de lokale cultuur. Zij zijn in onze ogen een onmisbare functie in de verdichtende, maar ook in de

zich uitbreidende stad. De Stichting Kunstaccommodatie Rotterdam (SKAR) speelt in dit geheel een belangrijke rol. Al vele jaren geeft de stichting vorm aan het Atelier- en broedplaatsenbeleid in de stad, ze beheren en verhuren werkruimten voor individuele kunstenaars, kunstenaarsinitiatieven en andere creatieve organisaties en ondernemers. De beschikbaarheid van deze ruimtes is van niet te onderschatten belang voor het behouden en aantrekken van cultureel en creatief talent. De aanwezigheid van dit talent is

Minder klassiek denken over publieksbereik en het presenteren van programma's

Tunnel of love in de Maastunnel

op zijn beurt van belang voor een solide en duurzaam stedelijk ecosysteem van bewoners, bezoekers en bedrijven in een stad die de komende jaren met 50.000 woningen en zo'n 55.000 bewoners zal groeien. De functie van de SKAR willen wij de komende jaren verder versterken opdat deze nog preciezer aansluit bij de veranderende behoefte van het culturele veld en bij de uitdagingen waarvoor wij als stad staan. Uitgangspunt is dat er ook de komende jaren voldoende betaalbare atelier- en werkruimte

beschikbaar is voor culturele en creatieve makers op plekken die bijdragen aan de ontwikkeling van Rotterdam als levendige, dynamische, jonge en creatieve stad.

Daarnaast hechten wij aan de invoering van een dashboard waarop vraag naar en aanbod van op korte termijn beschikbare ruimte voor tijdelijk gebruik inzichtelijk wordt.

05.1 Talentontwikkeling

Cultuuronderwijs in schoolverband biedt niet alleen de kans aan de leerling zijn talent te ontdekken en ontwikkelen, het biedt ook de omgeving de kans om talent te herkennen en verder door te leiden. Eerst naar passende activiteiten in de vrije tijd en vervolgens zo mogelijk en indien gewenst naar aansluitende vervolgopleidingen om het talent tot de grootst mogelijk hoogte te laten stijgen. Talent wordt echter niet alleen via instituties ontdekt en ontwikkelt zich in Rotterdam in veel gevallen buiten de gebaande paden, los van de traditionele kunstvakopleidingen.

Dit talent kent in veel gevallen een andere manier van werken, hanteert een nieuwe vormtaal en creëert soms zelfs een heel nieuw cultuurgenre. Daarmee brengt het ook een nieuw publiek met zich mee en het presenteert zich vaak op heel andere plekken dan in de gekende culturele infrastructuur. Het is meer dan de gekende cultuuruitingen, het is interdisciplinair en maakt zich

Wij vragen de sector om zich voor de talenten in Rotterdam te blijven inzetten en nadrukkelijk de samenwerking te zoeken met nieuwe makers, ook uit het informele circuit

bijna altijd op voor de sprong naar de grotere presentatieplekken. Dit jonge talent is ambitieus, trots en heeft een grote drang om in Rotterdam te wonen, werken en presenteren.

Wij willen deze jonge talenten begeleiden, ruimte geven en verder brengen. Daarbij kijken we met nadruk ook naar de Rotterdamse culturele instellingen. Zij beschikken over de expertise om talent in praktische zin te ondersteunen en kwaliteit en ondernemerschap

verder tot ontwikkeling te brengen. Samenwerking met de nieuwe makers is naar onze mening bovendien voor beide partijen leerzaam, het draagt bij aan de inclusiviteit van de sector (voor en achter de schermen) en is noodzakelijk om een toekomstbestendige sector te hebben en te houden. Wij vragen de sector om zich voor de talenten in Rotterdam te blijven inzetten en nadrukkelijk de samenwerking te zoeken met nieuwe makers, ook uit het informele circuit.

Voor onszelf zien we in dit verband een opgave om te (blijven) voorzien in voldoende en betaalbare fysieke ruimte om de keten van produceren, programmeren en presenteren van nieuw talent in stand te houden. Naast de al langer bestaande productie-, programmerings- en presentatieplekken zijn allerlei presentatieplekken ontstaan die zich primair richten op nieuwe vormen van aanbod, nieuwe genres en nieuwe doelgroepen van lokaal talent. Ook kennen we inmiddels een aantal verzamelpanden en -plekken voor beeldend kunstenaars en andere creatieven. Zulke plekken, vaak in de nabije omgeving van het beginnende talent en hun publiek, koesteren we en willen we verdere ontwikkelingsmogelijkheden bieden.

In dat licht kan ook het project Impact gezien worden dat zich richt op de ontwik-

keling en ondersteuning van nieuwe makers en talenten in Rotterdam-Zuid. In dit gebied bevindt zich veel talent dat zich niet langs de formele weg van de kunstvakopleidingen ontwikkelt. Het wordt vaak niet gezien, het weet zelf moeilijk de weg te vinden of past onvoldoende in de bestaande kaders om daar een plaats te krijgen. Tegelijk liggen in Rotterdam-Zuid veel kansen om talenten tot bloei te brengen (of voor talenten om tot bloei te komen); het talent is er en er zijn organisaties die beschikken over de kennis, ervaring en deskundigheid om talenten te begeleiden. Daarom voeren we de komende jaren een pilot uit waarin jong talent zich in principe kan ontwikkelen van de basis tot de top. Rotterdam-Zuid als kraamkamer van podiumtalent met als centrale spelers Theater Islemunda, Theater Zuidplein, Theater Walhalla en Luxor Theater.

Een andere lijn ontwikkelen we tegelijkertijd op en rond het Coolhaveneiland: Campus Coolhaven, een hotspot voor talent- en publieksontwikkeling in de podiumkunsten, een proeftuin gericht op talentontwikkeling van mbo-studenten. Alle podiumdisciplines zijn er aanwezig, er kan maatwerk geboden worden op basis van de persoonlijke ambities en het talentniveau, ook kan er gebruik worden gemaakt van tal van cross-overmogelijkheden. In het verlengde hiervan liggen er ook voor productioneel, technisch en zakelijk talent volop kansen om te participeren en zich vakmatig te ontwikkelen. Doel van de proeftuin is de doorstroom van cultureel podiumtalent van basis- naar voortgezet onderwijs, naar mbo- en mogelijk naar hbo-kunstvakonderwijs te stimuleren. Rotterdam kent een grote populatie mbo-studenten. Campus Coolhaven laat hen via peer-to-peerervaringen kennismaken met ontwikkelingsmogelijkheden in het culturele veld. Daarnaast moet het een plek zijn waar mbo'ers hun talent kunnen ontwikkelen, zich kunnen presenteren aan een jonge doelgroep en kunnen doorstromen naar de beroepspraktijk of een vervolgopleiding in de culturele sector. Wij streven ernaar het programma en proeftuin bij gebleken succes ook na 2021 te continueren.

Gebouw de Machinist aan de Coolhaven

05.2 Creatieve industrie

In ons regioprofiel wezen we er al op dat de creatieve industrie¹ voor Rotterdam en omgeving grote kansen biedt. Nu traditionele banen in de haven en industrie verdwijnen, is de aanwezigheid van de creatieve industrie en creatieve mensen goed voor de werkgelegenheid. De spin-off van de bedrijvigheid die zij met zich meebrengen, is groot en groeiend; zij zijn vaak de toeleveranciers van andere bedrijvigheid in de regio. De creatieve industrie trekt op zijn beurt weer andere ondernemers aan: gelijksoortige bedrijven, afnemers en toeleveranciers.

Nationaal en internationaal is er veel positieve aandacht voor de creatieve industrie in Rotterdam. De sector is al jaren sterk vertegenwoordigd in de stad en bestaat uit tal van culturele instellingen, manifestaties, ontwerpers, makers en kunstvakopleidingen die samen het creatieve ecosysteem vormen, veelal in clusters met een rijke voedingsbodem voor

Nationaal en internationaal is er veel positieve aandacht voor de creatieve industrie in Rotterdam

hun activiteiten, zoals Merwe-Vierhavens, ZOHO, Oude Westen-Middelland, Katendrecht en omliggende havens en het Hoogkwartier.

In onze recent gepubliceerde beleidsvisie Creatieve Industrie hebben wij een aantal speerpunten voor de creatieve industrie in de komende jaren benoemd. Ze sluiten aan bij de uitgangspunten voor het cultuurbeleid: versterken van de infrastructuur, ondersteunen van ontwerptalent en

inzetten van ontwerpkracht bij de aanpak van de stedelijke vraagstukken. Aan de hand van een actieagenda zullen we de speerpunten de komende jaren concreet vormgeven. Voor architectuur hebben wij een afzonderlijke beleidsvisie gepubliceerd gezien de speciale en toonaangevende positie die architectuur inneemt in Rotterdam. Architectuurbeleid maakt echter onverkort deel uit van het beleid voor creatieve industrie.

¹⁾ Onder creatieve industrie verstaan we architectuur, vormgeving en e-cultuur en al hun subdisciplines, zoals stedenbouw, mode en gaming

06 Interconnectiviteit

In dit hoofdstuk beschrijven we de verschillende niveaus van het uitgangspunt interconnectiviteit. Allereerst de samenwerking en interconnectiviteit binnen de cultuursector, vervolgens de mate van verbondenheid tussen de cultuursector en andere domeinen, de betekenis van de cultuursector voor de wereld en tot slot de relatie tussen overheid en cultuursector.

'Cultuur moet niet gezien worden als iets wat op zichzelf staat', schreef de speciale International Advisory Board voor cultuur (IABx) in 2017 in zijn rapport *Rotterdam, stay close to what you are!* In Rotterdam is het 'hele culturele systeem' (of de culturele ecologie) volgens de IABx indrukwekkender dan elk afzonderlijk onderdeel. Cultuur is volgens de IABx de vijfde strategische pijler van het gemeentelijk beleid, naast economie, sociaal, infrastructuur/ruimte en milieu. Cultuur zou, aldus de IABx, verbonden moeten worden met deze andere vier pijlers en gezien

moeten worden als een essentieel onderdeel van stedelijke ontwikkeling.

Wij hebben deze conclusie van de IABx omarmd en als een van de uitgangspunten voor het cultuurbeleid genomen: intensieve samenwerking en wederzijdse verbondenheid in alle lagen van de sector, maar ook met andere stakeholders en sectoren, zoals maakindustrie, startups, zorg en welzijn, jeugd en onderwijs, bedrijfsleven en ontwerpers van de stedelijke omgeving. Samenwerking die bovendien

verder gaat dan de praktijk van alledag, die verbindingen legt op veel verschillende niveaus, ook inhoudelijk. Hoewel er verschillende initiatieven zijn genomen om mensen in de culturele sector nauwer te laten samenwerken, zoals gezamenlijke marketing of ander soort samenwerkingen, moet er echter nog veel worden gedaan om te kunnen spreken over vergaande interconnectiviteit.

Wij streven naar een compleet en evenwichtig cultureel ecosysteem in de stad, dat de

Wij streven naar een compleet en evenwichtig cultureel ecosysteem in de stad dat de brede culturele sector intern verbindt en dat een stevige meerwaarde heeft voor vele andere sectoren

Nacht Van de Kaap

brede culturele sector intern verbindt en dat een stevige meerwaarde heeft voor vele andere sectoren (economisch, sociaal, educatief, milieu, stedenbouw, enz.). Meer dan een zelfstandige pijler te zijn naast de andere pijlers, voegt de cultuursector in onze ogen een onontbeerlijke waarde aan de andere pijlers toe.

De culturele sector biedt uiteenlopende mogelijkheden om de uitdagingen van deze tijd het hoofd te bieden. Wij streven de komende jaren daarom naar een aanmerkelijk grotere verbondenheid van het cultuurbeleid met de andere domeinen. Cultuurbeleid gaat niet alleen over kunst, cultuur

en creativiteit. Cultuur ontleent zijn waarde bij uitstek aan de samenhang en samenwerking van de culturele sector met andere domeinen van het gemeentelijk beleid, zoals zorg, welzijn, onderwijs en ruimtelijke inrichting. Niet als middel, maar omdat cultuur vanuit zijn eigen waarde, betekenis, benaderingswijze en verbeeldingskracht een onmisbare toevoeging is bij de beantwoording van de vragen waarvoor we in onze stad staan.

In de praktijk zien we inmiddels dat ook de culturele sector zelf het uitgangspunt van interconnectiviteit centraal stelt in haar werkwijze. 'De invloed en het

bereik van kunst en cultuur houden niet op buiten de deuren van onze culturele instellingen', aldus het Directeurenoverleg van Rotterdamse kunstinstellingen in haar in 2018 uitgebrachte visiedocument *Cultuur draagt de stad in transitie*.

06.1 Interconnectiviteit binnen de cultuursector

Aan goede voorbeelden van samenwerking is geen gebrek. In het oog springt de samenwerking in de popsector op het gebied van de programmering van de diverse podia in de stad. De gesubsidieerde cultuurinstellingen, grass-roots-scene en nieuwe makers in de stad weten elkaar steeds beter te vinden, waardoor er regelmatig nieuwe partnerschappen gesloten worden. Het zijn samenwerkingen die we de komende jaren verder willen stimuleren en bevorderen. Ze leiden tot nieuwe werkwijzen en presentatievormen, tot nieuw publiek en een goed functionerend cultureel ecosysteem.

Daarnaast is in Rotterdam een aantal sleutelfiguren aanwezig dat een brug slaat tussen verschillende werelden. Deze professionals hebben zowel kennis van de institutionele wereld als de grass-roots-scene. Zij helpen nieuwe organisatoren en makers bijvoorbeeld met subsidie- en fondsaanvragen en brengen grote instellingen in contact met scènes waarin interessante nieuwe genres of discipli-

nes tot bloei komen. Om de toegevoegde waarde van deze vormen van samenwerking en begeleiding te vergroten, ontwikkelen we beleidskaders die onder meer moeten bijdragen aan versterking van de samenwerking tussen gevestigde culturele organisaties en nieuwe cultuurproducenten, maar ook aan de ontwikkeling van het ondernemerschap van de grassroots-scene.

De gesubsidieerde cultuurinstellingen, grassroots-scene en nieuwe makers in de stad weten elkaar steeds beter te vinden

06.2

Interconnectiviteit tussen cultuursector en andere domeinen

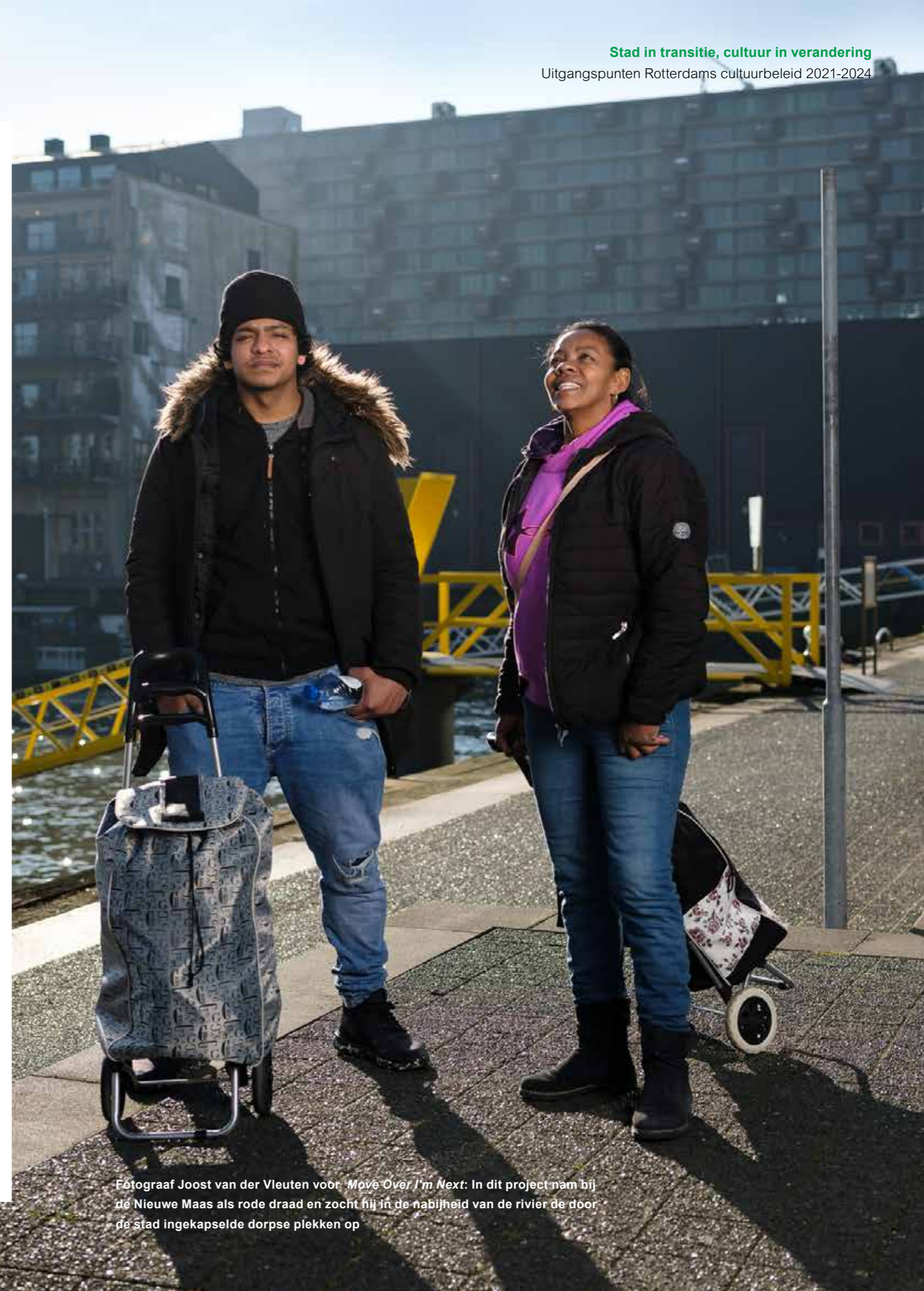
Als vijfde strategische pijler, of misschien eerder nog het cement tussen de verschillende onderdelen van het gemeentelijk beleid (naast economie, sociaal, infrastructuur/ruimte en milieu) is cultuur een essentieel onderdeel van stedelijke en maatschappelijke ontwikkeling. Vooral omdat cultuur en creatieve bedrijvigheid in hoge mate bijdragen aan de veerkracht, de aantrekkelijkheid en de levendigheid van de stad voor haar bewoners, bezoekers en bedrijven.

De veranderende samenleving, de noodzaak van de hiervoor genoemde sociale, economische en energietransitie, de verduurzaming, verdichting en uitbreiding van de stad vragen om creatieve oplossingen. Vanuit haar creativiteit kan de cultuursector een bijdrage leveren aan het bevorderen van taalvaardigheid, preventie van gezondheidsklachten of

eenzaamheid of innovatieve oplossingen voor het bedrijfsleven. De culturele sector daagt bovendien uit tot reflectie en dialoog, biedt nieuwe perspectieven en werkwijzen en versterkt het authentieke verhaal van de stad. De samenhang en samenwerking tussen de cultuursector en andere domeinen van het gemeentelijk beleid willen wij daarom via

enkele plusprogramma's versterken. Deze plusprogramma's hebben tot doel de betekenis van kunst en cultuur voor die andere domeinen duidelijker over het voetlicht te brengen.

De culturele sector daagt bovendien uit tot reflectie en dialoog, biedt nieuwe perspectieven en werkwijzen en versterkt het authentieke verhaal van de stad

Fotograaf Joost van der Vleuten voor *Move Over I'm Next*: In dit project nam hij de Nieuwe Maas als rode draad en zocht hij in de nabijheid van de rivier de door de stad ingekapselde dorpse plekken op

06.3

Interconnectiviteit tussen cultuursector en de wereld

Rotterdam is meer dan dé wereldhavenstad. Rotterdam is sinds enkele jaren een stad die ook op andere terreinen meetelt op het wereldtoneel. De stad doet het goed bij toeristen en het aantal bedrijven, studenten en hoger opgeleiden dat zich vestigt in de stad groeit. De betekenis van kunst en cultuur voor Rotterdamers is daarbij van niet te onderschatten belang, maar ook het internationale culturele aanbod is een belangrijke factor van betekenis. Dat geldt voor de musea, architectuur, dans, muziek, film, opera enz. maar ook voor de verbinding van lokale makers en instellingen met het internationale culturele speelveld. De stroom toeristen die aangetrokken wordt door de vooruitstrevende architectuur in Rotterdam en de culturele dynamiek van Rotterdam, neemt nog altijd toe en de namen van Rotterdamse architecten, ontwerpers, kunstenaars en gezelschappen kom je tegenwoordig overal ter wereld tegen.

Investeren in kwaliteitskunst, makers, culturele innovatie en architectuur draagt bij aan deze ontwikkeling. Het maakt de stad niet alleen aantrekkelijker voor bewoners, (internationale) bezoekers en bedrijven die zich hier willen vestigen, maar stimuleert ook de economie van Rotterdam en versterkt de internationale positionering, profilering en samenwerking. Investeren in kunst en cultuur werkt als een economisch en creatief vliegwiel. De stad wordt in

alle opzichten aantrekkelijker, voor de culturele sector en voor (internationale) bedrijven, toeristen en potentiële nieuwe bewoners.

We willen daarom instellingen én makers faciliteren en ondersteunen bij activiteiten op het internationale speelveld. Daarbij is lokale, regionale en internationale samenwerking een belangrijk aandachtspunt. Dit geldt voor samenwerking binnen de internationale cultuursector,

Internationale organisaties en kunstenaars die zich hier presenteren en die voor veel internationale bezoekers de reden zijn voor hun bezoek aan Rotterdam, zijn de ambassadeurs van de stad

Culture Campsite in Delfshaven

maar ook voor gemeentelijke samenwerking met andere steden. Door samenwerking met andere steden versterken we Rotterdam. Samenwerking met de zogenaamde 'second cities' ligt hierbij voor de hand, maar ook andere steden of regio's bieden interessante inzichten bij de opgaven waar Rotterdam zich voor gesteld ziet en waar de culturele sector een bijdrage aan kan leveren. Lokale makers en instellingen zijn hierbij een boegbeeld voor het imago van de stad.

Bijzondere vermelding in dit verband verdienen de culturele iconen in onze stad. Met twee erkende hbo-kunstvakopleidingen in de stad en een aantal belangrijke spelers op het internationale veld heeft Rotterdam een cultuuraanbod van hoge artistieke kwaliteit,

met internationale erkenning en een sterke positie in het Nederlandse culturele veld. Organisaties, kunstenaars en creatieven die een grote bijdrage leveren aan de profilering van Rotterdam in binnen- en buitenland, die graag geziene gasten zijn in het buitenland, die gerespecteerde gastheren zijn voor internationale organisaties en kunstenaars die zich hier presenteren en die voor veel internationale bezoekers de reden zijn voor hun bezoek aan Rotterdam. Ze zijn de ambassadeurs van de stad in het buitenland en in hun eigen biotoop. Door nieuwe makers en organisaties de mogelijkheid te geven de eigenheid van de stad vanuit hun instellingen te representeren, versterken ze bovendien de innovatieve kracht van de sector als geheel.

We moeten zuinig zijn op onze iconen. Authenticiteit is de kracht van onze stad, of het nou in de eigen vertrouwde omgeving is of op andere plekken in de wereld. Het blijft voor ons van het grootste belang dat we die authenticiteit onder meer laten zien in en door onze iconen. Daar zullen we dan ook volop in blijven investeren. We zorgen ervoor dat ze zich op topniveau kunnen handhaven, maar ook dat ze goed behuisd zijn en dat er voldoende plekken in de stad zijn waar ze een onderkomen kunnen vinden.

06.4 De veranderende relatie tussen gemeente en cultuursector

Niet alleen buiten onze deuren is interconnectiviteit een sleutelbegrip voor de komende jaren. Ook de wederzijdse verbondenheid tussen overheid en cultuursector, dus tussen ons en de culturele sector, is van belang voor de effectiviteit van het cultuurbeleid. Samen werken we immers aan de stad, het verhaal van de stad en haar bewoners en de opgaven waar we de komende jaren voor staan.

Luisteren en met elkaar de dialoog aangaan zijn daarbij kernbegrippen. En dat betekent een andere relatie tussen de gemeente en het culturele veld, een relatie die meer op gelijkwaardigheid en partnerschap gebaseerd is, die ruimte biedt voor nieuwe manieren van beleidsontwikkeling en nieuwe bekostigingsinstrumenten. Het is tevens een relatie die optimaal aansluit bij de behoeften van de culturele organisaties, de creatieven, het jonge talent

en de veelheid aan andere spelers in het culturele veld. In de periode 2017-2020 heeft dat onder andere geresulteerd in pitches voor beginnend talent, de ondersteuning van crowdfundingcampagnes en de introductie van een cultuurlening. In de periode 2021-2024 voegen wij daar enkele plusprogramma's aan toe en een meerjarige subsidierege-

ling voor organisaties die in de ontwikkelfase zitten (te groot voor eenmalige subsidies en nog te klein voor het Cultuurplan). We gaan ook onderzoeken of het mogelijk is naast het vierjarige Cultuurplan een Rotterdamse Culturele Basis in te voeren met langjarige bekostigingsrelaties voor een beperkt aantal culturele organisaties.

Een relatie die meer op gelijkwaardigheid en partnerschap gebaseerd is, die ruimte biedt voor nieuwe manieren van beleidsontwikkeling en nieuwe bekostigingsinstrumenten

De invoering van een meerjarige impulsregeling en een Rotterdamse Culturele Basis met langjarige bekostigingsrelaties zijn ingrijpende, substantiële vernieuwingen in de Rotterdamse cultuurplansystematiek. Vernieuwingen die meer en beter recht doen aan de diversiteit aan culturele makers en organisaties in onze stad: het huidige systeem van meerjarige bekostiging kraakt in zijn

voegen en is voor nieuwe, jonge organisaties te veel-eisend en biedt voor de topinstellingen te weinig armslag en zekerheid. De betere aansluiting van het bekostigingsinstrumentarium op de ontwikkelingen in het culturele veld zal naar onze overtuiging op termijn leiden tot een sterkere relatie tussen het culturele veld en de gemeente.

07 Instrumentarium

De gemeente Rotterdam draagt bij aan een gezond cultureel klimaat, waarin stad en stadsbewoners de waarde van cultuur optimaal ervaren. De gemeente ondersteunt de sector op verschillende manieren, door te faciliteren en door te voorzien in (gedeeltelijke) bekostiging.

Jaarlijks stelt Rotterdam iets meer dan €125 miljoen beschikbaar in de vorm van subsidies (prijsspeil 2019). Van dit bedrag is ongeveer € 3,5 miljoen bestemd voor eenmalige (project)subsidies, circa € 19,5 miljoen voor de Bibliotheek Rotterdam en € 84 miljoen voor meerjarige subsidies in het kader van het Cultuurplan. Het resterende bedrag is voor meerjarige financiële bijdragen buiten het Cultuurplan aan bijvoorbeeld Rotterdam Festivals, de RRKC en het mediabeleid. Daarmee is de gemeente de grootste stakeholder van de Rotterdamse culturele instellingen, naast private ondersteuners en het Rijk. Als basisvoorwaarde voor het aangaan van de meer-

jarige subsidierelatie vragen we van culturele instellingen dat zij van bewezen artistiek-inhoudelijke kwaliteit zijn, ondernemend zijn en een solide bedrijfsvoering hebben, dat zij zorgvuldig omgaan met governance en dat zij zich een goed werkgever tonen. De gemeente investeert op haar beurt in die relatie door het accounthouderschap de komende jaren verder te professionaliseren en – gedreven door ontwikkelingen in de sector – het ondersteuningsinstrumentarium voor kunst en cultuur opnieuw in te richten en uit te breiden.

De gemeente ondersteunt de sector op verschillende manieren, door te faciliteren en door te voorzien in (gedeeltelijke) bekostiging

Lichtmasten op Schouwburgplein

07.1 Ondernemerschap en bedrijfsvoering

Sinds een aantal jaren verwachten wij van culturele organisaties dat zij meer ondernemerschap tonen. In de eerste plaats betekent dat, dat wij verwachten van culturele organisaties dat zij op eigen benen staan. Maar wij verwachten ook van hen dat zij hun positie plaatsen in de context van het totale gemeentelijke beleid, dat zij inspelen op regionale ontwikkelingen en, waar van toepassing, het internationale veld. De toekomst van de stad in al haar facetten is ook hun verantwoordelijkheid. Culturele organisaties die wij meerjarig subsidiëren zijn sterke instellingen van kwalitatief hoog niveau, organisaties die naar verwachting het beste bijdragen aan de realisatie van onze sociale, economische en ruimtelijke ambities, de transities waar onze stad voor staat.

Wij stimuleren culturele organisaties om andere inkomstenbronnen en financieringsmogelijkheden te zoeken om hun doelstellingen en ambities te realiseren

Bij ondernemerschap in de culturele sector hoort ook het verwerven van eigen inkomsten. Wij stimuleren culturele organisaties om andere inkomstenbronnen en financieringsmogelijkheden te zoeken om hun doelstellingen en ambities te realiseren, of anders gezegd: om ondernemend(er) en meer innovatief te worden. Daarbij moet wat ons betreft wel altijd voorop staan dat de

activiteiten in het kader van dit ondernemerschap te allen tijde ten dienste staan van en bijdragen aan het verder brengen van de artistieke doel(en) van de culturele instelling. Anders bestaat immers het risico dat de ondernemersactiviteiten de primaire doelstelling verdringen.

Ondernemerschap in de culturele sector is overigens

Onderneemster Renée Miles in de Kroon

Witte de Withstraat

meer dan alleen het genereren van meer inkomsten: het gaat bijvoorbeeld ook om het bereiken van nieuwe doelgroepen, het aangaan van structurele of incidentele samenwerkingsverbanden op het gebied van inhoudelijke programmering en/of bedrijfsvoering en het ontwikkelen van nieuwe producten of diensten. Ondernemerschap kan dus op veel manieren invulling krijgen.

Culturele instellingen maken werk van hun ondernemerschap. Instellingen werken samen, innoveren om nieuw publiek te bereiken en onderzoeken manieren om hun eigen inkomsten te vergroten.

In de periode 2013-2016 bestond 42 procent van de totale omzet van de cultuurplaninstellingen uit eigen inkomsten, verkregen uit externe ondersteuning van hun activiteiten, nevenactiviteiten en bekostigingsvormen als crowdfunding. We zullen de inspanningen van de sector waar mogelijk ondersteunen binnen de kaders die we voor ondernemerschap en nevenactiviteiten hebben vastgesteld. Daarnaast zullen we ons de komende beleidsperiode richten op de versterking van het ondernemerschap van (nieuwe) makers en jonge organisaties in ontwikkeling.

Ondanks de stijgende eigen inkomsten constateren we dat diverse organisaties nog niet het weerstandsvermogen hebben kunnen opbouwen dat recht doet aan de risico's die sommige organisaties lopen. Bepalend voor de veerkracht van culturele organisaties is de mate waarin ze tegenvallers kunnen opvangen. Daarom zal de gemeente het weerstandsvermogen van Rotterdamse cultuurplaninstellingen de komende beleidsperiode nadrukkelijker monitoren, onder meer in samenhang met de opstelling van meerjarenplannen voor onderhoud en vervanging.

07.2 Governance Code Cultuur

Van Rotterdamse culturele instellingen verwachten we dat zij zich inzetten voor goed werkgeverschap en dat zij zorgvuldig omgaan met governance-aspecten van hun organisatie.

De landelijk door de cultuursector zelf opgestelde Governance Code Cultuur 2019 biedt een normatief kader voor goed bestuur, toezicht en handvatten voor bewust handelen en een transparante verantwoording van bestuurders en toezichthouders. Wij vinden het toe te juichen dat de cultuursector zich deze spelregels heeft opgelegd. Drie aspecten

van de code vinden wij in het bijzonder van belang:

- culturele instellingen dienen duidelijk te maken wat hun maatschappelijke doelstelling is, hoe de organisatie zich verhoudt tot de samenleving en haar belanghebbenden;
- culturele instellingen moeten ongewenste belangenverstrengeling vermijden en op transparante en zorgvuldige wijze omgaan met tegenstrijdige belangen, zowel op bestuurlijk als op toezichthoudend niveau;
- de raad van toezicht waarborgt in zijn samenstelling deskundigheid, onafhankelijkheid en diversiteit.

Wij verwachten van alle culturele organisaties die een meerjarige subsidie ontvangen in het kader van het Cultuurplan dat zij de code onderschrijven, hanteren en actief toepassen. Wij toetsen dat twee keer per jaar bij de indiening van hun jaarstukken, op basis van het in de code opgenomen principe 'pas toe en leg uit'.

Van Rotterdamse culturele instellingen verwachten we dat zij zich inzetten voor goed werkgeverschap en dat zij zorgvuldig omgaan met governance-aspecten van hun organisatie

07.3 Code Culturele Diversiteit

Wij vinden het voorts van belang dat culturele organisaties anticiperen op ontwikkelingen in de samenleving en dat zij zich verhouden tot de diversiteit die kenmerkend is voor de demografie van Rotterdam. Een inclusieve cultuursector is niet alleen een sector die de diversiteit en dynamiek van de stad weerspiegelt en bijdraagt aan verbinding en verbroedering. Het is ook een sector die voor iedereen toegankelijk is, zodat alle Rotterdammers kunst en cultuur kunnen ervaren, beoefenen en beleven. Het is een sector die in alle opzichten inclusief is, in programma, publiek, personeel en partners.

In het uitgebrachte advies over inclusiviteit constateert de RRKC begin 2019 dat de inspanningen in de cultuursector het minst plaatsvinden op het gebied van personeel. Wij sluiten aan bij de constatering van de RRKC dat menselijk kapitaal de cruciale schakel is in het streven naar meer inclusiviteit. Het belang een impliciet of unconscious bias te onder-

kennen, de (voor)oordelen die ieder mens onbewust met zich meedraagt vanuit zijn eigen referentiekader, is in onze ogen essentieel om inclusiviteit op elk van de vier p's tot in de haarvaten van de culturele organisaties te kunnen doorvoeren. Hoewel de situatie continu in positieve zin verandert en steeds meer organisaties zich bewust zijn van deze *implicit bias* en de urgentie om te komen tot inclusiviteit in alle aspecten, onderdelen en uitingen van de organisatie, is er nog een wereld te winnen. De door de cultuursector zelf

opgestelde Code Culturele Diversiteit biedt daarvoor een aantal handvatten. Evenals bij de Governance Code Cultuur vragen wij van organisaties die een meerjarige subsidie ontvangen in het kader van het Cultuurplan, dat zij de code onderschrijven, hanteren en actief toepassen. Bij de beoordeling van hun jaarstukken zullen wij hun verslaggeving over de toepassing van de Code Culturele Diversiteit op alle vier de hiervoor genoemde p's toetsen volgens het in de code opgenomen principe 'pas toe en leg uit'.

Het is een culturele sector die in alle opzichten inclusief is, in het programma, publiek, personeel en partners

07.4 Fair Practice Code

De arbeidsmarkt voor de culturele en creatieve sector is zwak, zo concludeerden de SER en de landelijke Raad voor Cultuur in 2017. Werkenden in deze sectoren hebben relatief vaak tijdelijke contracten, verdienen te weinig en hebben geen ruimte voor pensioenopbouw.

Dat geldt vooral voor de vrijgevestigde kunstenaars en de ZZP'ers. Wij vinden die situatie onwenselijk. Wie inclusiviteit als norm stelt, kan zich er niet bij neerleggen dat een sector waar de overheid zelf financieel nauw bij betrokken is, medewerkers en opdrachtnemers onderbetaalt en unfair behandelt. In ons coalitieakkoord hebben we daarom opgenomen dat wij aansluiten op de doelstellingen en acties uit het landelijk programma Arbeidsmarkt-agenda Cultuur en de concrete uitwerkingen daarvan in de Fair Practice Code³. Deze door de sector zelf opgestelde code is een normatief

De code kent vijf kernwaarden: solidariteit, transparantie, duurzaamheid, diversiteit en vertrouwen

kader voor duurzaam, eerlijk en transparant ondernemen en werken in kunst, cultuur en creatieve industrie. Het biedt een handreiking voor verantwoord marktgedrag, nodigt de sector uit tot kritische reflectie en vormt een aanvulling op de Governance Code Cultuur

en Code Culturele Diversiteit. Doel van de code is een gezonde sector en een toekomstbestendige arbeidsmarkt en beroepspraktijk. De code kent vijf kernwaarden: solidariteit, transparantie, duurzaamheid, diversiteit en vertrouwen. In de cultuurplan-

³) Kunsten '92 (2017), Fair Practice Code versie 1.0 (<https://www.kunsten92.nl/wp-content/uploads/2017/10/Fair-Practice-Code-versie-1.0.pdf>)

Bouwkeet, een werkplaats in de wijk Bospolder

Willem de Kooning Academie

periode 2021-2024 leggen de minister van OCW en de rijksfondsen de nadruk op de kernwaarde 'solidariteit': tegenover werk dient een eerlijke beloning te staan (fair pay). Wij sluiten ons hierbij aan. Wij verwachten van de Rotterdamse culturele organisaties die (financiële) ondersteuning vragen van de gemeente, dat zij de code onderschrijven, deze hantieren bij de uitvoering van hun activiteiten en zorgdragen voor een eerlijke beloning van medewerkers en opdrachtnemers. Daarbij geven wij

onzelf er rekenschap van dat dit bij gelijkblijvende budgetten mogelijk zal leiden tot een lagere output.

De andere kant van de Fair Practice Code is overigens de rol die medewerkers en opdrachtnemers zelf spelen op het gebied van honorering van hun werkzaamheden. In een sector waar de concurrentie groot is en waar veel mensen vooral uit passie werken, ligt het gevaar op de loer dat werkzaamheden tegen te lage honorering worden uitgevoerd. Er is altijd wel iemand te vin-

den die het voor (nog) minder geld en onder de kostprijs wil doen. Samen met kunstvakopleidingen, culturele instellingen en andere partners kijken we daarom ook hoe we het ondernemerschap van (toekomstige) makers kunnen versterken, bijvoorbeeld in de vorm van begeleiding van ontvangers van bijdragen uit de middelen voor pitches, crowdfunding en leningen. De ontwikkeling van een introductie- en mentorprogramma voor beginnende kunstenaars en makers zal daarvan mogelijk ook onderdeel gaan uitmaken.

07.5 Bekostiging

Individuele, gezelschappen, organisaties uit de professionele en amateurkunstsector kunnen subsidie aanvragen. Iedereen met een goed plan zonder winstoogmerk kan in aanmerking komen voor een financiële bijdrage. De culturele sector is permanent in ontwikkeling; nieuwe genres en nieuwe organisatievormen van makers en culturele instellingen vragen om een herijking van onze projectsubsidies en om een verruiming van de ondersteuningsmogelijkheden voor kunst en cultuur.

Daarom kiezen we ervoor om in de beleidsperiode 2021-2024 een aantal nieuwe beleidsinstrumenten in te voeren en deze in de aanloop naar de beleidsperiode 2025-2028 te evalueren. Dit zal op termijn leiden tot fundamentele wijzigingen in het bekostigingsstelsel voor de culturele sector.

Het college heeft nieuwe ondersteuningsvormen geïntroduceerd; Pitcher Perfect 010, een crowdfunding platform en de Rotterdamse Cultuurlening

Stadhuis Rotterdam

I. MEERJARIGE SUBSIDIES

Cultuurplan

Het Cultuurplan is de vierjarige subsidieregeling voor kunst en cultuur van de gemeente Rotterdam. Instellingen in het Cultuurplan krijgen vier jaar lang een jaarlijkse subsidie van de gemeente. Met het Cultuurplan voert de gemeente Rotterdam het cultuurbeleid uit, volgend uit de Uitgangspuntennota. De Uitgangspuntennota vormt de basis voor het opstellen van de Inrichtingseisen voor aanvragen in het kader van het Cultuurplan en voor de adviesaanvraag van het

college aan de Rotterdamse Raad voor Kunst en Cultuur (RRKC). Voor de inhoudelijke beoordeling van de aanvragen door de RRKC, geldt de adviesaanvraag van het college als belangrijkste leidraad. Wij zullen de RRKC daarin overigens vragen expliciet de stem te laten doorklinken van de nieuwe generatie Rotterdammers. De RRKC brengt een integraal advies uit aan het college van B&W en adviseert over de afzonderlijke aanvragen van culturele instellingen die in aanmerking willen komen voor een cultuurplansubsidie. Met het advies van de RRKC als stevige basis

stelt het college het uiteindelijke verdelingsvoorstel samen, dat wordt vastgesteld door de gemeenteraad.

Invoering Rotterdamse Culturele Basis

We vragen de RRKC op basis van een aantal door ons op te stellen criteria advies uit te brengen over de samenstelling van een Rotterdamse Culturele Basis met een beperkt aantal culturele organisaties. Op grond van dat advies stellen wij vervolgens vast welke instellingen in de Rotterdamse Culturele Basis worden opgenomen. De regeling zou in onze ogen

die organisaties moeten omvatten die een sleutelpositie innemen in het Rotterdamse culturele ecosysteem. De invoering van de regeling leidt daarmee tot helderheid over de ankerpunten van de sector, maar ook over de flexibiliteit van het Cultuurplan. Een van de aandachtspunten bij de verdere uitwerking is dat instellingen die vanuit de regeling worden ondersteund, voldoende uitgedaagd blijven worden op het gebied van publiek, programma, werkwijzen, maatschappelijke doelstelling en verbinding met de stad. In hun opdracht zal dat aspect dan ook zeker een plaats krijgen, naast het aspect van hun verantwoordelijkheid voor het ecosysteem, opgaven van de stad en verantwoordelijkheid voor de keten van talentontwikkeling. Wij zullen de RRKC vragen deze aspecten expliciet te beoordelen bij de instellingen die in de regeling Rotterdamse Culturele Basis een plek krijgen. In september, bij het verschijnen van de Inrichtingseisen voor het Cultuurplan 2021-2024, zullen wij openbaar maken welke instellingen wij opnemen in de regeling Rotterdamse Culturele Basis en wat dit betekent voor de indiening van hun meerjarige subsidieaanvragen.

Plusprogramma's

Voor de beleidsperiode willen wij enkele plusprogramma's introduceren als toevoeging

Kunstwerk van artiest Ready2Rumble

aan het huidige beleidsinstrumentarium. Daarmee zetten wij stevig in op het aanpakken van stedelijke vraagstukken samen met de sector. Programmatisch werken gaat uit van het gezamenlijk formuleren en nastreven van doelen. De gemeente Rotterdam subsidieert dan geen individuele instellingen, maar subsidieert een groep partners en instellingen die een aantal activiteiten uitvoeren vanuit een gezamenlijk doel. We zien de culturele sector als strategische partner in de ontwikkeling van de stad en vragen gevestigde instellingen en nieuwe cultuurproducenten om gezamenlijk bij te dragen aan een aantal programmadoelen. Het werken met plusprogramma's draagt dan bij aan meer interconnectiviteit binnen de cultuursector.

Met name de noodzaak van meer culturele ontwikkeling van Rotterdam-Zuid en het belang van meer cultuurparticipatie in de (overige) gebieden zien wij als uitgangspunten voor het ontwikkelen van plusprogramma's.

patie in de (overige) gebieden zien wij als uitgangspunten voor het ontwikkelen van plusprogramma's.

Impulsregeling voor twee jaar

De mogelijkheden voor relatief nieuwe organisaties om door te groeien binnen het 'subsidiehuis' voor kunst & cultuur van de gemeente Rotterdam zijn voornamelijk beperkt. De concurrentie op het beschikbare cultuurplanbudget wordt alsmaar groter. Voor organisaties die momenteel herhaaldelijk een beroep doen op incidentele middelen ('eenmalige' subsidies) is de stap naar het Cultuurplan nog te groot. Vaak zijn deze organisaties nog in opbouw en werken zij hard aan de professionalisering van hun organisatie. Voor deze organisaties ontwikkelen we een nieuwe regeling die voor een periode van twee jaar voorziet in ondersteuning voor de activiteiten en overhead én voor

Pleinbioscoop Museumpark

coaching. De regeling draagt bij aan de verdere ontwikkelmogelijkheden van nieuwe culturele organisaties. In september, bij het verschijnen van de Inrichtingseisen voor het Cultuurplan 2021-2024, zullen wij openbaar maken wat de voorwaarden en criteria van de impulsregeling zijn.

Buiten Cultuurplan

Sommige instellingen kunnen rekenen op een meerjarige bijdrage van de gemeente voor het uitvoeren van specifieke functies. Onder andere Stichting Rotterdam Festivals en de Bibliotheek Rotterdam worden meerjarig gesubsidieerd buiten het Cultuurplan. Voor sommige specifieke functies vinden wij positionering buiten het Cultuurplan eveneens wenselijk. Enkele intermediaire

functies, zoals voor het vormgeven van het atelier- en broedplaatsenbeleid in de stad, het beheren en verhuren van werkruimtes voor kunstenaars en kunstenaarsinitiatieven en het ondersteunen van scholen en culturele instellingen op het gebied van cultuuronderwijs, zullen wij buiten het Cultuurplan plaatsen.

II. EENMALIGE SUBSIDIES

Financiële ondersteuningsvormen

De gemeente Rotterdam verstrekt jaarlijks zo'n 600 eenmalige cultuursubsidies via een aantal subsidie-regelingen voor projecten. Het gaat daarbij om

- disciplinegebonden subsidies;
- jaarsubsidies voor amateur-

verenigingen (koren, fanfares enz.)

- kunst- en cultuur in de gebieden;
- enkele kleine, specifieke ondersteuningsvormen, zoals de pitcherregeling, het Snelloket, CityLab010 en de regeling voor crowdfunding.

Met name de gebiedssubsidies en het Snelloket zijn fors overvraagd. In het spanningsveld tussen aantal aanvragen en beschikbaar budget lijkt er bovendien een mismatch te bestaan tussen die gesubsidieerde projecten en de aantoonbare dynamiek in de culturele sector. De huidige disciplinegerichte regelingen sluiten bijvoorbeeld onvoldoende aan bij de nieuwe generatie kunstenaars, de nieuwe kunstvormen en de nieuwe presentatiewijzen. Ook de toenemende interdisciplinariteit is een punt van aandacht omdat de huidige ondersteuningssystematiek daarop onvoldoende toegesneden lijkt te zijn.

In de aanloop naar de beleidsperiode 2021-2024 herijken wij het hele stelsel van eenmalige subsidies opdat dit gedeelte van het bekostigingssysteem beter aansluit bij de veranderende behoeften in de stad en bij het systeem voor de meerjarige bekostiging.

Mars-Interieurarchitecten bij de Willem de Kooning Academie

Alternatieve ondersteuningsvormen

Om in te springen op vernieuwing in de sector, heeft het college een aantal nieuwe ondersteuningsvormen geïntroduceerd die afwijken van reguliere instellingssubsidiëring en programmatisch werken.

1. De regeling Pitcher Perfect 010 is een unieke, laagdrempelige vorm van projectfinanciering zonder inhoudelijke criteria of jury. De regeling is bedoeld voor makers en partijen die niet terecht komen bij de reguliere subsidieloketten voor kunst en cultuur. De deelnemers presenteren hun plannen tijdens een openbare pitchavond.
2. De gemeente Rotterdam heeft een samenwerkingsovereenkomst gesloten met een crowdfundingplatform voor de creatieve sector in Nederland voor de ondersteuning van crowdfundingcampagnes van creatieve makers. Wanneer een crowdfundingcampagne voldoet aan de voorwaarden van de gemeente, wordt tot 25 procent van het doelbedrag (met een maximum van € 5.000,-) ingelegd in de lopende campagne.
3. De gemeente Rotterdam experimenteert tot slot met de Rotterdamse Cultuurlening. De regeling is er voor kunstenaars, creatieve ondernemers en culturele

organisaties. Zij kunnen tegen gunstige voorwaarden een lening afsluiten. Aanvragers moeten aantonen dat zij een investering doen die ten goede komt aan de Rotterdamse cultuursector en die voldoende terugverdienpotentieel heeft. De kosten worden gedekt uit de rente op de lening; de terugbetaling van de hoofdsom leidt tot een revolverend leningfonds. De ervaring in andere steden leert dat vrijwel alle leningen (ruim) binnen de looptijd terugbetaald worden.

De huidige disciplinegerichte regelingen sluiten onvoldoende aan bij de nieuwe generatie kunstenaars, de nieuwe kunstvormen en de nieuwe presentatiewijzen

Fotoverantwoording

pagina	bijschrift
1	Kop van Zuid
3	Voetgangersbrug de Luchtsingel in Rotterdam Noord
4	Art Rotterdam in de Van Nelle Fabriek
6	Bouwdepot Museum Boijmans Van Beuningen
8	Atelier Robotiq
9	Codarts - Hogeschool voor de kunsten
10	Kunstenplatform Roodkapje
11	Noordereiland
13	Beeld Santa Claus op Eendrachtsplein
14	Ondernemer Yusuf in de Kroon
15	Buitenoptreden in de Kroon
16	Street art kunstwerk van Daan Botlek
19	Kijkgat Depot Boijmans Van Beuningen
20	Codarts: Talent on the move
25	Move over, I'm next
26	Willem de Kooning Academie
28	Willem de Kooning Academie
30	Street art kunstwerk van Ian Kirk Patrick nabij de Kruiskade
32	Dag van de Romantische muziek
33	Move over, I'm next
35	Zonopkomst
36	WORM in de Witte de Withstrat
39	Het HipHopHuis
43	Feest op het plein voor De Gaffel
45	Operadagen Rotterdam
46	Museum Boijmans Van Beuningen
48	Kunst4kids
51	De Keilewerf in de wijk Bospolder
52	Kunst- en cultuurcentrum de Kroon
52	Fenix Food Factory
52	Willem de Kooning Academie
54	Tunnel of love

fotograaf
Iris van den Broek
Iris van den Broek
Guido Pijper
Guido Pijper
Maarten Laupman
Marcel van Oostrom
Roxette Capriles
Hester Blankestijn
Iris van den Broek
Iris van den Broek
Iris van den Broek
Iris van den Broek
Guido Pijper
Marcel van Oostrom
Shehera Grot
Zoe Khouw
Fenneke Hordijk
Eric Fecken
Bas Czerwinski
Annabel Oosteweeghel
Guido Pijper
Marc Heeman
Ferdows Faghir
Hester Blankestijn
Bas Czerwinski
Aad Hoogendoorn
Fred Ernst
Hester Blankestijn
Iris van den Broek
Iris van den Broek
Zoe Khouw
Menno Verheij

pagina	bijschrift
56	Gebouw De Machinist aan de Coolhaven
58	Tunnel door Opperclaes
60	Nacht van de Kaap
62	Move over, I'm next
64	Codarts - Hogeschool voor de kunsten
66	Culture Campsite in Delfshaven
68	Lichtmasten op Schouwburgplein
71	Onderneemster Renee Miles in de Kroon
72	Witte de Withstraat
74	Buitenbar van Biergarten
77	Bouwkeet, een werkplaats in de wijk Bospolder
78	Willem de Kooning Academie
79	Stadhuis Rotterdam
80	Pleinbioscoop in het Museumpark
81	Kunstwerk van artist Ready2Rumbl
83	Mars-Interieurarchitecten bij de Willem de Kooning Academie

fotograaf
Hester Blankestijn
Iris van den Broek
Bas Czerwinski
Joost van der Vleuten
Marcel van Oostrom
Iris van den Broek
Claire Droppert
Iris van den Broek
Iris van den Broek
Guido Pijper
Hester Blankestijn
Jeroen de Boorder
Iris van den Broek
Fleur Beerthuis
Guido Pijper
Zoe Khouw

Colofon

**Stad in transitie,
cultuur in verandering**

Uitgangspunten voor het
Rotterdamse cultuurbeleid
2021-2024

juni 2019

Contact

Gemeente Rotterdam
Afdeling Cultuur
Postbus 21093
3001 AB Rotterdam
010 - 2671903

Ontwerp

Trichis